

Terezínská iniciativa 114

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

březen 2023

Foto Matěj Stránský

***V Pinkasově synagoze v Praze se 8. března
konala tradiční tryzna za terezínský rodinný
tábor v Osvětimi-Březince.***

Za tři tisíce sedm set devadesát dvě oběti.

8. března – tryzna za terezínský rodinný tábor v Pinkasově synagoze

Michal Stránský:

Vážené dámy, vážení pánové,
všechny vás srdečně vítám na dnešní, už dlouho tradiční tryzně za tři tisíce sedm set devadesát dvě oběti terezínského rodinného tábora v Osvětimi-Březince.

Vítám členy Terezínské iniciativy, vítám vážené hosty a mezi nimi především paní Annu Azari, velvyslankyni Státu Izrael s doprovodem, a paní Petru Dachtler, vyslankyni Spolkové republiky Německo s doprovodem, a paní Bettinu Kirnbauer, velvyslankyni Rakouské republiky s doprovodem.

Vaši účasti na dnešní tryzně si velmi vážím.

Přestože se tragická událost stala před 79 roky, její následky nás stále zasahují a její důsledky prožíváme dosud.

Jsem velmi rád, že dnes, stejně jako v loňském roce, zapálí šest svíček za šest milionů židovských obětí šoa a hrůzné války patnáctiletá slečna Hanka, moje vnučka, která sama projevila přání se takto dnešní tryzny zúčastnit. Konec konců, ona je vlastně už čtvrtou generací, která patří k Terezínské iniciativě, byť formální přihlášku zatím nepodala.

Hana Stránská:

První svíčku zapalují za všechny děti, kterým nebylo dopřáno zestárnout. Za všechny židovské děti, z nichž nikdy nevyrostli nositelé Nobelových cen, z nichž se nikdy nestali slovní vědci, světoznámí spisovatelé, výtvarní umělci, herci a režiséři, sportovci, olympionici, a třeba jen dobré mámy a dobří tátové.

Druhou svíčku za všechny židovské maminky, třetí za všechny tatínky, čtvrtou za babičky, pátou za dědečky, a konečně šestou za všechny oběti, které se nevešly do prvních pěti skupin.

Helena Illnerová:

Vážení účastníci tryzny za terezínský rodinný tábor, dámy a pánové, milí přátelé,
byla jsem požádána dr. Michalem Stránským, předsedou Terezínské iniciativy, abych zde dnes promluvila. Napřed dovoluji, abych se představila. Jsem Helena Illnerová, rozená Lagusová, a můj tatínek byl dr. Karel Lagus. Možná, že si na něho někteří ještě pamatujete.

Tatínek byl židovského původu. Když byly české země obsazeny Němci v březnu 1939 a vznikl protektorát Čechy a Morava, snažil se tatínek omezit ohrožení své rodiny, zejména svých dvou malých dětí, mé sestry a mě, a přesvědčil maminku k formálnímu rozvodu. Maminka rozvod hrozně moc nechtěla. První válečnou zimu trávili rodiče s námi v Dobřichovicích, aby unikli pozornosti v Praze. Maminka

si až do konce svého života schovávala sprostý novinový článek „Libuše, která si vzala žida“.

Tatínek se pak snažil ještě sám dostat za hranice a napojit se na zahraniční odboj. Od tiskového rady rumunského velvyslanectví měl slíbeno vízum, gestapo mu však odmítlo vydat pas. Tatínek se pak pokusil získat pas turecký, neboť byl právním zástupcem tureckého velvyslanectví v Praze a tureckou vládou byl jmenován justičním radou, ale Ankara oznámila tuto snahu pražskému gestapu.

Po druhém výsledku na gestapu byl tatínek obviněn z pokusu o nelegální přechod hranic a byl pak trestně zařazen do Aufbaukomanda pro přípravu terezínského koncentračního tábora. Odjel tak prvním židovským transportem do Terezína dne 24. listopadu 1941 v 5 hodin ráno z Masarykova, tehdy Hyberského nádraží. Vzpomínám si na napjaté ovzduší doma v předvečer tatínkova odjezdu, ale ničemu jsem příliš nerozuměla. Ještě mi tehdy nebyly ani čtyři roky.

Tatínek setrval v Terezíně do října 1944. Maminka se snažila posílat tatínkovi, jeho mamince i rodině jeho sestry Heleny balíčky s jídlem prostřednictvím českého četníka a občas došlo i k výměně motáků. Pro maminku to muselo být také těžké období. Kromě rizika, které posílání balíčků představovalo, musela maminka shánět velké množství potravin, což v době okupace bylo obtížné. A navíc maminka přišla v té době o svou velkou oporu, svého otce a mého dědečka profesora Bohumila Baxu, který byl zastřelen okupanty na střelnici v Kobylicích hned na začátku heydrichiády 5. června 1942.

Poslední moták, který napsal můj tatínek mamince před svou deportací na východ do Osvětimi dne 28. října 1944 je nejpůsobivější a vždy se při jeho četbě dojmám. Cituji: *„Zlatá Kuličko, dnes mně pláče srdce, protože Ti nemohu dát dobrou zprávu. Dosud jsem se držel zde, proto jsi také nic neslyšela, ale teď již nemohu, pozitří i já odjíždím. Nedělej si o mě starosti, odjíždím v dobré tělesné a duševní kondici a věci mám v pořádku. Prosím Tě, nenech se touto zprávou deprimovat, znáš mě a mou silnou povahu. Pán Bůh dal a téměř tři roky jsem tu v pořádku pře-trval, tak také snad dá mně pře-trvat i ten zbytek. Věř, jako věřím já a starej se, prosím, o děti, doufám, že prostředky ještě stačí. Až přijdu a věřím, že to bude brzy, hned Tě těchto starostí zbavím. Věř, že na vás stále myslím, a že jste mojí jedinou a velkou touhou, jako Ty jsi mou jedinou láskou. Myslím na vás večer, představuji si, jak bych seděl v kruhu rodinném a tu je mně blaze, doufám a věřím. Chudák matka tu zůstane jako kůl v plotě, prosím Boha, aby ji tu opatroval. Musím teď balit, zdravím a vřele objímám vás všechny. Tisíceré polibky a věř, prosím, jako já věřím v Boha a v Tebe. Kulda“*

Tatínkova maminka a moje babička Růženka Lagusová, rozená Guttmannová, ve skutečnosti v Terezíně sama nezůstala. Byla odeslaná na východ hned po tatínkovi a zavražděna po selekci okamžitě po svém příjezdu do Osvětimi 30. října 1944. Tatínek selekci prošel a setrval v Osvětimi do 18. ledna 1945, kdy se vydal s ostatními vězni na pochod smrti. Mířili napřed do Gleiwitz 1 a Gleiwitz 2 a odtud jejich cesta měla vést do tábora Gross-Rosen. Nasedli do vagonu a po krátké cestě do staničky Stein museli na příkaz svých strážců z SS vlak opustit a pokračovat dále pěšky. Na lesní mýtině počali strážci do vězňů střílet a část vězňů včetně tatínka využila nastalého zmatku a rozutekla se do okolního lesa. Němci poté pročešávali les se psy a hledali uprchlé vězně. Tatínek, dle svého vyprávění, sledoval v noční tmě ze svého úkrytu blízcí se a zase se vzdalující štěkot psů. Z této vzpomínky mě vždy mrazilo. Tatínka pak uschovala nějaká polská selka

ve stodole v Ochojci u Rybníka. Nakonec ho Němci přece jenom našli a vedli ho, že ho zastřelí. Přijížděl ale již první sovětský tank, a to tatínka zachránilo.

Pohybovat se pak v zemi nikoho k československým hranicím nebylo zřejmě vůbec lehké. Tatínka napřed vyslyšeli sověští vojáci, zda není nacista, pak jim chvíli i tlumočil, a nakonec mu na útržek papíru vystavili „bumážku“, že „tovaryšč Lagus“ může s pěti dalšími „soudruhy“ cestovat do Krakova. Cesta to byla trnitá a jeden z našich vnuků ji popsal ve své maturitní práci z dějepisu „Praha–Osvětim: Průchod mého praděda nacistickou vyhlazovací mašinérií“.

Tatínek dorazil ještě oslaben a špatně oblečen dne 10. února do Krakova. Cestoval různými dopravními prostředky, chvíli mu byl nabízen i kůň. V Krakově se přihlásil u advokátní komory a ta pak ověřila, že tatínek byl zapsán u předválečné komory pražské. Poté mu polští advokáti darovali, co kdo mohl: šálu, košili, tři kapesníky, pár žilettek, kapesní nůž... V Mníšku u Lubovně překročil potom tatínek československou státní hranici a v Popradu se přihlásil u vojenského a repatriačního úřadu. Ten ho dopravil do Košic, kde se formovala československá vláda. Tatínek jí v dopise, který se zachoval, nabídl „své síly pro znovuvybudování vlasti“. Tato slova, která by se nám dnes mohla zdát nadnesená, tehdy jistě nadnesená nebyla. Tatínek byl jmenován odborovým přednostou na Ministerstvu průmyslu a vládním vozem přes Bratislavu se 17. května 1945 vrátil do Prahy.

Na tatínkův návrat si pamatuji, bylo mi v té době již sedm let. Seděli jsme u večeře, maminka, moje devítiletá sestra, já, tatínkovi synovec a neteř, kteří se vrátili z koncentračních táborů, ale bohužel jejich rodiče zahynuli. Zazněl zvonek, někdo šel otevřít a do místnosti vstoupil muž a pozvolna se blížil ke stolu. Všichni jsme na něho hleděli, až najednou moje sestra zvolala „tatínku“. A byl to tatínek, ale nikdo ho nemohl poznat, protože před válkou vážil přes 80 kg a v době návratu do Prahy měl pouhých 48 kg, a to prý ještě v Krakově měl jen kolem 40 kg. Tatínek poté své vzpomínky sdílel hlavně s maminkou, my děti jsme byly ještě malé a tatínek nás chtěl šetřit. Dodnes lituji, že jsem se tatínka již v dospělém věku více nevyptávala. Ale někdo mi přece jenom něco vyprávěl. Po válce u nás nějakou dobu přebýval mladý chlapec Ed Grossman, který přišel ►

o oba rodiče a tatínek se mu jako starší rádce v Osvětimi věnoval. Ed pak přesídlil do Minneapolisu v USA a své prvorozené dceři dal na počest tatínka jméno Carla. Když jsem v roce 1969 byla pracovně v New Yorku, Ed za mnou přijel a o tatínkovi mi povídal.

Tatínek na podzim 1945 opustil Ministerstvo průmyslu, léčil se a poté se opět navrátil ke své milované advokacii. Když přišel únor 1948, dostal dopis od advokátní komory, že zatím může ještě advokacii vykonávat. To slůvko „zatím“ znělo výhružně. V roce 1950 již musel tatínek advokacii opustit a po dlouhém hledání zaměstnání zakotvil ve sklářském průmyslu. V roce 1957 prodělal dva těžké infarkty, čtyři měsíce strávil v nemocnici a byl dočasně dán do invalidního důchodu. Poté nastoupil na poloviční úvazek do Státního židovského muzea, ale postihla ho další rána. Maminka ho chtěla po nemoci vozit do přírody, protože tatínek miloval les, a opatřila proto pro rodinu auto. Prodala svůj starožitný prsten jakémusi Belgičanovi, který pobýval v Praze, a on jí poslal peníze na zakoupení auta do státní firmy Tuzex. Maminka netušila, že v té době byl takovýto prodej cizinci nelegální, a navíc že dotyčný Belgičan nakupoval šperky od více československých občanů. Všechny čekal soud, a přestože končila léta padesátá, byl soud již dopředu veden v duchu boje proti bývalé buržoazii, ač maminka byla z profesorské rodiny. Byly jsme tehdy se sestrou obě v posledních ročnících vysoké školy a maminka z obavy, že nás po jejím odsouzení vyloučí ze školy, si vzala před konáním soudu život. To byla pro tatínka rána největší.

Tatínek poté pokračoval ve svém zaměstnání ve Státním židovském muzeu. Spolu s Josefem Polákem napsali knihu „Město za mřížemi“, kterou v roce 1964 vydal Svaz protifašistických bojovníků v nakladatelství Naše vojsko. Byla to první poválečná a shrnující kniha o koncentračním táboře Terezín a o dějinách a osudu československých občanů židovského původu za II. světové války vydaná na našem území. Při četbě tatínkovy korespondence s četnými komunistickými recenzenty rukopisu jsem si uvědomila, jaké úsilí museli autoři vynaložit, aby překonali všechny ideologické námitky a kniha byla povolena, ačkoliv léta šedesátá byla již dobou tzv. „tání“. Od roku 1969 až do své smrti pracoval pak tatínek v Památníku Terezín, kde připravoval četné výstavy a přednášky.

Druhá světová válka naši rodinu velmi zasáhla, nejvíce samozřejmě smrt tatínkovy maminky a sestry. Mne ale v dávno již dospělém věku hluboce zasáhl také osud neznámého člověka, o němž jsem poprvé slyšela, když jsem byla u odhalení jeho desky v Památníku Terezín. Byl to Fredy Hirsch. S velkou úctou o něm tehdy mluvila paní Zuzana Růžičková. Označila Fredyho jako člověka dobrého, spravedlivého a krásného. Vysvětlila, co znamenal pro ni a ostatní děti v Terezíně a později pro děti v dětském bloku Terezínského rodinného tábora v Osvětimi. Jak o děti všestranně pečoval, staral se o jejich vzdělávání, pěstoval v nich morálku i za velmi těžkých podmínek a vedl je k lidskosti. Později jsem uviděla Fredyho Hirsche na fotografii, jak jako asi patnáctiletý skaut šťastně běží po louce s rozpraženými pažemi a dychtivým výrazem vstříc životu. Ta fotografie mě dostala. Fyzicky mi připomněla jednoho z našich vnuků, který také obdobně jako Fredy v patnácti letech dychtivě vítal život. Viděla jsem potom film o Fredym Hirschovi, v němž na něho již jako starší lidé vzpomínali „jeho děti“, přečetla jsem knihu „Fredy Hirsch a děti holocaustu“ od Dirka Kämpera vydanou nakladatelstvím Academia. A trápila jsem se nad jeho smrtí při vyvraždění Terezínského rodinného tábora, na které dnes vzpomínáme.

A trápí mě také otázka: co můžeme udělat pro to, aby krásní mladí lidé dychtivě žít nuceně neumírali. Říkáme, že musíme vyprávět o zkušenostech těch, kteří přežili holocaust, aby se již nikdy něco podobného neopakovalo. Ale jak to udělat, aby těmto vyprávěním bylo uvěřeno, když slova v dnešní době ztrácejí svůj význam? Když přepadená země, která brání svou nezávislost, je označována za fašistickou a agresorská země, která ji přepadla, přesvědčuje svoje občany, že je zapotřebí zvítězit nad fašisty v přepadené zemi. Jak zabránit násilí, a hlavně jak zamezit šíření nenávisti? Zůstávají nám zase jen slova. A naděje, že snad tato slova povedou mladé lidi k lidskosti, jak o ni usiloval Fredy Hirsch.

Tryznu ukončila modlitba rabína Davida Petera a Jiřího Daníčka a poděkování Michala Stránského všem za účast a pozornost.

Foto: Matěj Stránský

Výběr z událostí a aktivit FŽO v ČR za leden a únor 2023

FEDERACE
ŽIDOVSKÝCH OBCÍ
V ČESKÉ REPUBLICE

Při příležitosti 80. výročí transportů jičínských Židů do vyhlazovacích táborů se 15. 1. konala vzpomínková akce v Jičíně, kterou pořádalo město Jičín ve spolupráci s Baševiz.s. Transporty Židů z Plzně začali o rok dříve, takže se představitelé FŽO v Plzni dne 22. 1. zúčastnili pietního shromáždění k připomínce 81 let od plzeňských transportů, které pořádala ŽO Plzeň.

16. 1. zasedal v Brně rabínský soud FŽO. Tajemník FŽO Michael Pelíšek spolu s brněnským rabínem Menaše Klimentem a rabíny Bejt dinu diskutovali administrativní aspekty fungování Bejt dinu. V rámci dvoudenního zasedání rabínský soud provedl 5 konverzí jednotlivců a rodin, 4 svatby a další konzultace.

Předseda FŽO Petr Papoušek se 15. až 18. ledna se účastnil konference evropských židovských představitelů, kterou organizovalo izraelské ministerstvo zahraničních věcí. V Jeruzalémě se setkal s prezidentem Státu Izrael Jicchakem Herzogem. Témata diskusí byly hluboké vztahy mezi Izraelem a diasporou a možnosti podpory židovských komunit v Evropě.

FŽO se se svými aktivitami zaměřuje i na mladší ročníky, a proto 21. 1. uspořádala v Praze TEENS Havdalu, které zúčastnilo 14 teenegarů. Společně jsme diskutovali o tom, jaká témata a aktivity bychom v programech pro mladé uvítali, kdo a jak se může aktivně do programů zapojit. Vrchní zemský rabín K. E. Sidon nás provedl havdalou a poté jsme vyrazili na večerní prohlídku Prahy s průvodcem z organizace Pragulic na téma Pražská drogová scéna. Pro teenagery jsme o víkendu 18. a 19. 2. na Hagiboru uspořádali *filmovou přespávačku*. V neděli jsme vyrazili do Národního filmového muzea, kde jsme se dozvěděli něco o historii filmu, v nahrávacím studiu jsme si vyzkoušeli ozvučit film a natočili jsme vlastní animovaný film. Starší mládežníci se v rámci projektu Hadracha pro madrichy setkali 10. až 12. 2. v rekreačním objektu FŽO v Krchlebech. Plánoval se hlavně letní program pro děti a určilo se téma pobytového tábora Machanejnu. Děti se mají určitě na co těšit.

V Ústí nad Labem jsou od 26. ledna položeny první kameny zmizelých. Za účasti představitelů města, předsedkyně ústecké ŽO paní Anny Ťupkové a vrchního zemského rabína Karol E. Sidona bylo položeno osm kamenů zmizelých před třemi domy v Revoluční ulici. Kameny budou připomínat osudy manželů Rothbaumových, Anny Pickové, Reginy Steinerové a také Rudolfa, Viléma, Gertrudy a Hanuše Schiffových.

Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti připadá na 27. leden, jako výročí osvobození koncentračního a vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau v roce 1945, letos tedy sedmdesáté osmé. FŽO a NFOH ve spolupráci s Kanceláří Senátu Parlamentu ČR tradičně uspořádaly v prostorách Senátu vzpomínkové setkání. Součástí setkání byly projevy předsedy Senátu Miloše Vystrčila, předsedkyně Poslanecké sněmovny Markéty Pekarové Adamové, bývalé vězenkyně nacistického tábora Auschwitz-Birkenau Dity Krausové a občanské členky Rady vlády pro záležitosti romské menšiny Alici Sigmund Herákové a projev také přednesl předseda FŽO Petr Papoušek. Vzpomínkové setkání bylo

živě přenášeno na ČT24. (*Více jsme přinesli v reportáži v čísle 113 – pozn. redakce.*) Ve stejný den proběhly další akce, např. také vzpomínková akce v Černínském paláci pořádaná vládním zmocněncem pro holocaust a mezináboženský dialog panem Robertem Řehákem. Večer pak mezi 17 a 23 hod. proběhlo symbolické nasvícení fasády hotelu Mama Shelter ve Veletržní ulici v Praze. Jednalo se o připomínkovou akci #WeRemember, kterou po celém světě pořádá Světový židovský kongres a UNESCO. Projekce se v Praze letos konala na symbolickém místě seřadiště českých Židů, kteří odsud byli během 2. světové války deportováni do ghetta Terezín.

6. a 7. února se v Bruselu za účasti předsedy FŽO konalo valné shromáždění Evropského židovského kongresu. Valné shromáždění jednomyslně potvrdilo mandát Dr. Ariela Muzicanta jako prozatímního předsedu EJC do konce roku 2024, kdy proběhnou nové volby. Lídři z více než 30 židovských komunit z celé Evropy prodiskutovali nejnovější vývoj, vyměnili si osvědčené postupy a společně řešili příležitosti a výzvy, které nás čekají.

6. února se vrchní zemský rabín Karol Efraim Sidon a tajemník FŽO Michael Pelíšek zúčastnili charitativního setkání na Ministerstvu zahraničních věcí při příležitosti 120. výročí založení židovského národního fondu KKL-JNF. Česká pobočka KKL usilovně podporuje obnovu Masarykova lesa v Izraeli.

Plzeňská filharmonie spolu s Památkem Terezín již popáté pořádala 7. února v Malé pevnosti v Terezíně komponovaný pořad s názvem Pocta Bedrníkovi aneb Za svobodu slova a myšlení. Letos byly připomenuty osudy novinářů a publicistů, kteří byli perzekvováni nacistickým a někteří též komunistickým režimem.

Spojené státy americké mají v ČR nového velvyslance. Stal se jím J. E. Bijan Sabet. Předseda FŽO Petr Papoušek a rabín Sidon byli pozváni na jeho slavnostní uvítání v ČR a měli tak možnost se s ním a jeho chotí osobně během setkání v jeho rezidenci seznámit.

FŽO se podařilo získat pro rok 2023 grant od Česko-německého fondu budoucnosti ve výši 600 tis. Kč na obnovu synagogy v Neveklově. 21. 2. se konalo první pracovní jednání, kterého se kromě zástupců FŽO a nadačního fondu Zecher zúčastnili projektant, restaurátor a zástupci obce Neveklov.

23. února navštívil Prahu na pracovním jednání Markus Feuerstein, zástupce Claims Conference z Vídně, který v současné době působí také jako Program Officer pro Českou republiku. Při svém jednání na FŽO se setkal s manažerkou sociálních grantů Ditou Šnajdrovou a interní auditorkou Zuzanou Veselou, navštívil také klientku sociálního oddělení ŽOP v jejím bytě a odpoledne měl jednání s vedením Spolku Hidden Child o další spolupráci. Po jednání s panem Feuersteinem se členové spolku Hidden Child účastnili projekce nového dokumentu a následně diskuse s filmařem a novinářem Stanislavem Motlem.

Michael Pelíšek, tajemník FŽO

Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP

V roce 2022 zajišťovalo OVK ŽMP v obou svých pobočkách v Praze i Brně pravidelné vzdělávací programy pro školy, kterých se zúčastnilo **7 194** studentů z ČR a **83** studentů ze zahraničí (Německo, Izrael a další). Velký zájem za strany škol byl i nadále o workshopy věnované tematice šoa a antisemitismu. Nejčastěji vyučovaným programem byl v loňském roce workshop *Hanin kufřík*, dále pak programy *Holocaust v dokumentech*, *Ghetto Lodž*, *Nevítání cizinci*, *Dobrodruhy proti své vůli* a *Reflexe*.

Již druhým rokem realizuje Židovské muzeum v Praze ve spolupráci s Židovskou obcí v Praze a s Federací židovských obcí v Čechách a na Moravě projekt Mantic – *Projekt Manifestations of Antisemitism in the Czech Republic – Monitoring, Analysis, Reporting and Application in Education*, který je spolufinancován Evropskou Unií prostřednictvím programu CERV. Hlavním cílem projektu je boj proti antisemitismu, zaměřuje se proto zejména na zdokonalení monitoringu antisemitských incidentů, podporu nahlašování antisemitských incidentů ze strany židovských subjektů i široké veřejnosti, zveřejnění Výroční zprávy o projevech antisemitismu v ČR a v neposlední řadě se snaží o zvyšování povědomí o současných antisemitských incidentech a možnostech předcházení projevům antisemitismu, xenofobie a rasismu mezi žáky a studenty prostřednictvím vzdělávacího workshopu s názvem *Stereotypy*. Minulý rok se projektu zúčastnilo **1 034** studentů.

Na podzim jsme již po jedenácté ve spolupráci s irskou organizací Holocaust Education Trust Ireland koordinovali *Projekt Krokus*, do kterého se v uplynulém roce zapojilo 317 škol a kulturních institucí z celé ČR, před kterými vykvete celkem 23 000 žlutých krokusů na památku jednoho a půl milionu dětských obětí šoa.

Za účasti **177** pedagogů dále proběhly čtyři jednodenní semináře Židé – dějiny a kultura. V srpnu 2022 se za účasti dalších 49 pedagogů uskutečnil již třetí nadstavbový seminář Židé – dějiny a kultura s názvy „Příběhy židovských podnikatelů“ v Praze a „Židovská Morava“ v Mikulově.

Také v roce 2022 nabízelo OVK ŽMP širokému publiku bohatou nabídku večerních pořadů. V prostorách Maiselovy synagogy a auditoria OVK ŽMP jich v tomto roce proběhlo více než šedesát. Již tradičně hostila Maiselova synagoga koncerty vážné hudby. V rámci koncertní sezóny 2022 zde vystoupili umělci jednoho z předních českých dechových kvintet Prague Phillharmonia či smyčcové Amadeus string Trio. Návštěvníci si také mohli poslechnout koncert hudebního uskupení Kukal Quartet, který se konal v dubnu u příležitosti Jom ha-šoa ve-ha-gvura – Dne památky obětí šoa a hrdinství. Ve druhé polovině roku 2022 se odehrála série několika koncertů pod záštitou Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v České republice. V podání ansámblu Motus Harmonicus byly posluchačům představeny významné duchovní kompozice židovských skladatelů 17. a 18. století. Smyčcový soubor Alma Ansámbl uvedl skladby reflektující životní osudy raskouské židovské houslistky Almy Rosé. Koncertní sezónu

2022 završilo vystoupení Hany Flekové, Jana Krejčí a Lenky Torgersen, během něhož zazněly skladby autorů tvořících severně od Alp, kteří byli okouzleni a inspirováni virtuózní italskou hudbou.

Kulturní program roku 2022 zahrnoval taktéž několik přednáškových cyklů. Počátkem roku byl zahájen cyklus historika architektury Zdeňka Lukeše, v jehož rámci se návštěvníci seznámili s významnými, ale dnes již zapomenutými osobnostmi pražské architektonické scény 20. století. OVK připravilo dále sérii přednášek kurátorky Michaely Sidenberg *5krát obrazem*, která návštěvníkům přiblížila osudy málo známých uměleckých děl a příběhy jejich původních majitelů prostřednictvím sbírky vizuálního umění ŽMP. V září přednesl historik Daniel Baránek úvodní přednášku k cyklu *Čeští židovští podnikatelé přelomu 19. a 20. století*. V neposlední řadě byl zahájen přednáškový cyklus ve spolupráci s ÚSTR. Pozvání na tyto přednášky přijali historikové Adam Hradilek a Martin Tichý.

Z programové nabídky návštěvníky velmi zaujala přednáška profesora Martina Hilského, zaměřená na osudy londýnské židovské komunity v době reformace, nebo přednáška izraelského politologa Martina Weina, věnovaná okolnostem procesu s Rudolfem Slánským. V září se uskutečnila beseda s bývalým kurátorem vizuální sbírky ŽMP Arno Paříkem a předními českými japanoložkami, která připomněla 90. výročí úmrtí židovského výtvarníka a výrazné osobnosti pražské secese Emila Orlika. S velkým ohlasem se setkala prezentace knižní autobiografie *Nikdo nás nečekal* akademické malířky a přeživší holocaust Helgy Hoškové Weissové. Slavnostní večer se konal v Maiselově synagoze u příležitosti autorčiných 93. narozenin.

Rádi bychom také velmi poděkovali za vřelou spolupráci mnoha vzdělávacím a kulturním organizacím, které pro Židovské muzeum připravily výjimečná představení či komponované večery. Díky spolupráci s Pražským literárním domem autorů německého jazyka byl uveden komponovaný večer o osobnosti Maxe Zweiga. Ve spolupráci se spolkem Vůle 1939 proběhlo představení dokumentárního filmu *Po stopách Jakuba Grossmanna* mapující příběh mladého muže s židovskými kořeny, který se za 2. světové války zapojil do vznikající československé armády ve Francii. OVK dále společně s Polským institutem uspořádalo „*Večer Bruna Schulze*“ při příležitosti 130. výročí narození tohoto polsko-židovského spisovatele a malíře.

ŽMP připravilo pro své návštěvníky v průběhu roku 2022 také několik výstav. V prostorách OVK byla uspořá-

dána například dvojevystava *Přetnuté životy a Archy rodiny Maierovy* zachycující příběh židovské dívky s moravskými kořeny Ruth Maierové a její rodiny prostřednictvím deníků, které si dívka vedla v letech 1933–1942. Výstava *Minjan* vlámského fotografa Dana Zollmanna pak dovolila návštěvníkům nahlédnout do jedinečného světa největší evropské ortodoxní židovské komunity v Antverpách.

Velkou oblibu si také v loňském roce získaly nedělní dílny pro děti a rodiče, které se ve spolupráci s Nadačním fondem obětí holocaustu konají pro širokou veřejnost jedenkrát

měsíčně v pražské pobočce. Nedělních dílen provázených lvičkem Arjem v Praze se celkem zúčastnilo 194 návštěvníků.

Velmi rádi budeme nadále spolupracovat s Terezínskou iniciativou a těšíme se na společná setkávání v roce 2023.

*Zuzana Pavlovská,
vedoucí Oddělení pro vzdělávání
a kulturu Židovského muzea v Praze*

Ohlédnutí za činností Dokumentace šoa v roce 2022

Dokumentace šoa je po stránce organizační součástí Odboru archivů Židovského muzea v Praze. Spravuje celou řadu archivních souborů, z nichž nejvýznamnější jsou archivní sbírky *Dokumenty perzekuce a Terezín*. V našich sbírkách jsou dále zastoupeny desítky osobních pozůstalostí, mezi které řadíme např. pozůstalosti skladatele Gideona Kleina a houslového virtuóza Egona Leděče, rodinné archivy, Fotosbírka a kolekce orální historie *Rozhovory s pamětníky*.

V loňském roce pokračovali pracovníci Dokumentace šoa v systematickém zpracování osobních pozůstalostí a písemných materiálů ze sbírky *Dokumenty perzekuce*. Prováděli také rekatalogizaci další části Fotosbírky a nahrávali rozhovory s pamětníky. Konkrétně bylo zkatologizováno dalších 24 osobních pozůstalostí. Z autorско-právnického hlediska byl doplněn popis u 165 fotografií, které jsou tematicky věnovány památníkům, filmům a výstavám k dějinám šoa. V souvislosti s projektem „Digitální rozšíření expozice Pinkasovy synagogy“ jsme prostřednictvím informačního kiosku v Pinkasově synagoze i na webovém portálu ŽMP publikovali 190 fotografií obětí šoa. V rámci našeho dlouholetého projektu natáčení rozhovorů s pamětníky, který realizujeme od roku 1990, se nám podařilo nahrát jak v České republice, tak v Izraeli dalších 28 rozhovorů s příslušníky první a druhé generace. Sbíрка orální historie obsahuje již 1859 unikátních svědectví k dějinám holocaustu, II. světové války a k problematice totalitarismu. Kromě natáčení rozhovorů jsme od narátorů získali také nejruznější písemnosti úřední a osobní povahy, které byly zařazeny do sbírky *Materiály nasbírané v souvislosti s nahráváním rozhovorů s pamětníky*. Natáčení rozhovorů bylo v loňském roce částečně spolufinancováno z grantu Nadačního fondu obětím holocaustu a dílem též od soukromých dárců. V rámci akvizic zakoupila Dokumentace šoa konvolut 23 dokumentů z pozůstalosti překladatele Františka Fröhliche, který strávil část svého dětství v Terezíně. Naše sbírky se dále rozrostly o dary z mnoha rodinných archivů a pozůstalostí. Jednalo se především o historicky cenné dokumenty osobního a úředního charakteru, fotografie, alba, korespondenci, deníčky, poznámky apod. Celkem bylo získáno 2965 folií dokumentů. Po odborném zpracování budou tyto materiály sloužit pro vzdělávací, výstavní a publikační účely.

Kromě pořádání, katalogizace a doplňování sbírek zodpověděli pracovníci Dokumentace šoa 293 nejruž-

nějších badatelských dotazů a poskytli řadu konzultací k problematice holocaustu a perzekuce židovského obyvatelstva během II. světové války. Zajišťovali také badatelské služby pro odbornou i laickou veřejnost. Materiály z našich sbírek studovalo v uplynulém roce prezenčně 55 badatelů. Další část zájemců o židovské dějiny využívá možnosti on-line studia našich sbírek zveřejněných prostřednictvím webového rozhraní <https://collections.jewishmuseum.cz/>.

Za účelem osazení nových pamětních desek a pokládání kamenů zmizelých tzv. „stolpersteinů“ jsme zpracovali podklady a rešerše o obětech šoa z Prahy, Zbraslavi, Žatce, Pardubic, Rychnova nad Kněžnou, Jevíčka, Třebíče, Staré Huti a Buštěhradu. Zaměstnanci Dokumentace šoa se věnovali také přednáškové a osvětové činnosti. Ve spolupráci s Odborem pro vzdělávání a kulturu se uskutečnilo několik přednášek. Za všechny zmiňme alespoň „*Dějiny Židů po nástupu nacistů k moci*“ nebo „*Příběhy nových přírůstků ve sbírkách ŽMP aneb nevyhazujte věci po babičce...*“. Podobně jako v minulých letech proběhla také v roce 2022 řada komentovaných exkurzí expozicemi Židovského muzea pro pamětníky šoa a členy jejich rodin, dále pro kolegy z partnerských paměťových institucí a dárců, kteří věnovali Židovskému muzeu rodinné a osobní materiály.

Můžeme uzavřít, že i v letošním roce budeme pokračovat v systematickém pořádání, digitalizaci a katalogizaci našich archivních i dokumentačních sbírek. Rovněž bude probíhat nahrávání dalších rozhovorů s pamětníky. V této souvislosti bychom rádi vyzvali případné zájemce z řad přeživších šoa či jejich potomků, kteří by s námi chtěli natočit rozhovor, aby nás neváhali kontaktovat na e-mailové adrese: shoahhistory@jewishmuseum.cz nebo na telefonním čísle: 222 749 238.

*Tomáš Bělohlávek,
vedoucí Odboru archivů ŽMP*

Musica non grata zve na cyklus Ženy v hudbě a romantické *Písně z Gurre*

Ženy v hudbě

V neděli 16. dubna odstartuje v rámci projektu Musica non grata nový cyklus s názvem *Ženy v hudbě*, který postupně v několika koncertech představí například tvorbu Julie Reisserové, Vítězslavy Kaprálové, Slávy Vorlové, Agnes Tyrell nebo Ilse Weber a Leny Stein-Schneider, jejichž jména jsou významně spojena s terezínským ghettem. Hrdinkami zahajovacího koncertu 16. dubna ve Státní opeře budou **Julie Reisserová, Vítězslava Kaprálová, Elizabeth Maconchy a Dora Pejačević**: čtyři skladatelky, které spojuje nejen vztah k českému kulturnímu prostředí, ale rovněž přínos k boji za práva žen v rodícím se novém společenském i politickém uspořádání Evropy první poloviny 20. století. Jedním z magnetů programu je prakticky neznámá tvorba **Julie Reisserové**, ženy mnoha talentů, jež studovala skladbu a dirigování v Praze, Bernu a Paříži, kde byli jejími učiteli Nadia Boulanger a Albert Roussel. Reisserová byla ovšem nejen slibnou skladatelkou, ale i dámou nadanou literárně s výbornou znalostí cizích jazyků. Již jako manželka československého diplomata Jana Reissera tak například přispívala svými referáty o hudebním dění v zahraničí do *Lidových novin* a do časopisu *Tempo*. Dobře se znala i s vůdčí osobností ženského hnutí první Československé republiky Františkou Plamínkovou. K oslavě jejích šedesátých narozenin v roce 1935 dokonce zkomponovala sborovou skladbu *Slavnostní den*. Všechna tři její díla, která zazní na dubnovém koncertě ve Státní opeře, uvede Musica non grata v novodobých premiérách. Orchestrální skladby *Pastorale maritimo* a *Suita* se pak vrátí na koncertní pódium po téměř devadesáti letech. Sólisty večera budou sopranistka **Kateřina Kněžiková**, brazilská klavíristka **Clélia Iruzun** a dirigentské taktovky se ujme ukrajinská dirigentka **Viktorija Žad'ko**.

Romantický příběh *Písní z Gurre*

Po sedmnácti letech se na pražská pódia vrátí monumentální pozdně romantická skladba **Arnolda Schönberga** *Písně z Gurre* pro pět sólistů, recitátora, sbor a orchestr. Cyklus Musica non grata uvádí tento projekt v koprodukcí se **Symfonickým orchestrem Českého rozhlasu a Norským rozhlasovým orchestrem KORK** u příležitosti výročí 100 let Českého rozhlasu. V čele obrovského aparátu, který čítá na 250 hudebníků, stane český dirigent **Petr Popelka**, jehož jméno najdete například v programu letošního Mahlerova festivalu v Lipsku vedle světových dirigentských ikon jako Andris Nelsons, Myung-whun Chung nebo Christian Thielemann.

Arnold Schönberg dokončil své *Písně z Gurre* v roce 1911, a přestože se od jejich kompozičního stylu v té době již distancoval, sám označil toto dílo za klíč k celému svému

dalšímu uměleckému vývoji. V roce 1912 si zapsal: „[...] Tato skladba vysvětluje vše, co muselo přijít později.“ Dánská sága o králi Waldemarovi a jeho lásce Tove Lille (malé Tove), kterou zavraždí žárlivá královna, původně sahá hlouběji do středověku. Později začala být spojována především s králem Waldemarem IV., který zemřel na hradě Gurre v roce 1375. A právě tuto verzi si vzal tehdejší jednadvaacetiletý student historie Jens Peter Jacobsen jako předlohu pro svou dramatickou báseň *Písně z Gurre* (*Gurre-Lieder*) z roku 1868. Vypráví se v ní o žárlivosti královny Helwigy, o otrávení Tove, o jejím pohřebním průvodu (jenž líčí holubice) i o tom, jak král Waldemar v žalu prokrel Boha a v důsledku toho byl odsouzen k věčnému putování se svými přísluhovaci po noční obloze.

Schönberg pro tuto skladbu využil kolosální zvukový aparát: pět sólistů, recitátora, mužský sbor, smíšený sbor a velký orchestr, který tvoří 25 dřevěných dechových nástrojů, 25 žesťových nástrojů, čtyři harfy, celesta, 16 různých bicích nástrojů (včetně železných řetězů) a k tomu velmi početná smyčcová sekce. I proto je každé provedení *Písní z Gurre* obrovským zážitkem. Česká premiéra díla se uskutečnila 9. června 1921 v Novém německém divadle pod taktovkou Alexandra Zemlinského. Do Nového německého divadla, dnešní Státní opery, se tak vrátí po 102 letech, a to v úterý 20. června 2023.

Více informací o obou projektech a vstupenky on-line naleznete na stránkách www.musicanongrata.cz.

**Alexander Zemlinsky a Arnold Schönberg na snímku pořízeném v Praze v roce 1917.
© Arnold Schönberg Center ve Vídni**

Do Státní opery se po 101 letech vrací hudební komedie Alexandra Zemlinského *Šaty dělají člověka*

Iva Nevoralová, PR Musica non grata

Režie působivého operního titulu na pomezí komedie a alegorické pohádky se ujala špičková nizozemská režisérka Jetske Mijnsen, hudebního nastudování litevská dirigentka Giedrė Šlekytė. Obě umělkyně spolupracují s Operou Národního divadla a Státní operou poprvé. Inscenace je součástí cyklu Musica non grata, který se od roku 2020 věnuje oživování tvorby skladatelů první poloviny 20. století pronásledovaných nacistickým režimem. Projekt, který je realizován s finanční podporou Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v České republice, vstupuje touto produkcí do své závěrečné fáze.

Alexander Zemlinsky, výjimečná osobnost hudebního světa meziválečné Prahy a Evropy, se stal v roce 1911 na šestnáct let hudebním ředitelem Nového německého divadla v Praze, dnes Státní opery. Právě zde, v roce 1922, uvedl novou verzi opery *Šaty dělají člověka*. Ta se nyní po 101 letech vrací na jeviště Státní opery.

Opera *Šaty dělají člověka* se váže k historii pražského Nového německého divadla. „Dílo sice mělo svou premiéru ve vídeňské Volksoper v roce 1910, Zemlinsky je však na počátku dvacátých let během svého působení na pozici šéfa opery Nového německého divadla přepracoval a tuto druhou verzi premiéroval na dnešním jevišti Státní opery 20. dubna 1922. Titulní role Wenzela Strapinského a jeho milé Nettchen tehdy ztvárnili rodák z Moravské Ostravy, vynikající tenorista Richard Kubla, a terezínská rodačka, sopranistka Maria Müller, která později udělala světovou kariéru mimo jiné i v Metropolitní opeře v New Yorku,“ zasazuje titul do historického kontextu dramaturgyně Opery Národního divadla a Státní opery Jitka Slavíková.

V novodobé premiéře se v titulních rolích představí v českém debutu americký tenorista Joseph Dennis, jeden z vítězů Metropolitan Opera National Council Auditions 2015, aktuálně sólista Semperovy opery v Drážďanech, a v roli Nettchen sólistka Opery Národního divadla a držitelka Ceny Thálie 2022, sopranistka Jana Sibera. Na podobě inscenace se rovněž podílí světoznámý rakouský scénograf Herbert Muraier, jenž pravidelně spolupracuje s Královskou operou Covent Garden v Londýně, Bavorskou státní operou, Losangeleskou operou nebo proslulým operním festivalem v Glyndebourne, a kostýmní návrhářka a scénografka Julia Katharina Berndt, jež společně s Jetske Mijnsen v minulosti vytvořila několik mimořádně působivých produkcí.

Novou premiéru (24. února 2023) nastudovala nizozemská režisérka Jetske Mijnsen, kritikou oslavovaná

jako umělkyně, jež dokáže „zviditelnit hudbu“. Dirigentské taktovky se ujala Litevka Giedrė Šlekytė, jejíž kalendář aktuálně zdobí spolupráce s Berlínskou či Bavorskou státní operou nebo drážďanskou Semperoper.

„Opera *Šaty dělají člověka* přivádí na jeviště úžasnou a zároveň velmi podivnou směsici charakterů. Každá z postav věří, že svazek s tajemným hrabětem jí přinese šťastnější život, žádná však vlastně netuší, co může tímto spojením získat. Což je v dnešní době téma ohromně aktuální. Kolik z nás následuje někoho, kdo pro nás nemůže vůbec nic udělat, a my přesto věříme, že se nám to vyplatí?“ říká o Zemlinského díle Jetske Mijnsen, režisérka, která si na základě inscenací v prestižních evropských operních domech v Berlíně, Curychu, Drážďanech, Amsterdamu či Bruselu vysloužila u kritiky přívlastko „ta, jež dokáže zviditelnit hudbu“.

Příběh na libreto Lea Felda podle novely švýcarského spisovatele Gottfrieda Kellera *Lidé seldwylští* se rozehrává v momentě, kdy se na náměstí provinčního, snad i trochu nudného městečka Goldachu objeví tajemný, elegantní kočár s ještě tajemnějším, romanticky vyhlížejícím cizincem...

„Tohle dílo má v sobě mnoho z vídeňského espritu a rozhodně nejede v úsporném režimu, zejména ve dvou fantasticky zkomponovaných mezihrách. Zemlinského hudba připomíná ohňostroj: je úžasně barevná a plná energie. A co mně osobně velmi imponuje, je půvab jednotlivých postav, velmi dobře vykreslených jak co do výběru hlasových oborů, tak temp,“ komentuje hudební stránku opery dirigentka Giedrė Šlekytė. Laureátka dirigentských soutěží v Kodani a na Kypru a držitelka nominací na Salzburg Festival Young Conductors Award 2015 a International Opera Award 2018 v kategorii „Objev roku“ má za sebou spolupráce s Bavorskou a Berlínskou státní operou či nedávný debut v Semperově opeře v Drážďanech.

Vojtěch Blodig je nositelem Řádu čestné legie, nejvyššího francouzského státního vyznamenání

V úterý 28. února převzal Vojtěch Blodig z rukou francouzského velvyslance Alexise Dutertra na půdě Velvyslanectví Francie v Praze Řád čestné legie. Řád mu byl udělen za dlouhodobé připomínání historie holocaustu. Vojtěch Blodig si pozval na slavnostní předání ocenění mimo své rodiny i zástupce různých organizací, předsedu Tereziánské iniciativy nevyjímaje.

Vojtěch Blodig je historik a náměstek ředitele památníku Terezín. Svůj profesní život věnoval dějinám terezínského ghetta. Zasloužil se o rozšíření jeho expozice, podílel se na celé řadě publikací zabývajících se problematikou holocaustu. Veškerou svou činností se snaží aktivně připomínat široké veřejnosti toto tragické období, což je zejména v současné době velmi aktuální.

Od roku 2015 je místopředsdou mezinárodního výboru Centra pro vzdělávání o Osvětimi a holocaustu ICEAH (International Center for Education about Auschwitz and the Holocaust), které bylo zřízeno při Státním muzeu Auschwitz-Birkenau v Osvětimi. Kromě toho, že se podílí na vzdělá-

vací činnosti Památníku Terezín, působí i jako pedagog na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem.

Nejvyšší francouzské vyznamenání je udělováno za vynikající zásluhy získané ve službě národu v civilní či vojenské funkci od května 1802, kdy bylo zřízeno Napoleonem Bonapartem.

Vojtěch Blodig se tak zařadil mezi nositele tohoto vyznamenání, jakými byli na příklad prezident České republiky Petr Pavel, biskup Václav Malý, senátor Pavel Fischer nebo předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský.

Za Tereziánskou iniciativu upřímně blahopřejeme.

Michal Stránský

Můžeme zapomenout?

Text i foto: Libuše Salomonovičová, Ostrava

V kalendáři u data 27. ledna je uvedeno „Den památky obětí holocaustu“. Mnozí se u tohoto sdělení ani na vteřinu nezastaví, je to pro ně den, jako všechny jiné v roce. Ale pro mnohé z nás nikoliv.

MěV ČSBS, jako již několik let, nás zve na pietní akt do parku dr. Horákové v Ostravě, kde stojí pomník obětem holocaustu. Letos byla účast poměrně velká i přes nepřízeň počasí – a také probíhala volba nového prezidenta republiky. Přišli členové pořádající organizace, potomci legionářů, hejtman Moravskoslezského kraje, starosta městského obvodu Ostrava a za rodiny, kterých se holocaust dotkl zvláště citelně, jsme tam byly dvě staré ženy. Nebylo ale možné přehlédnout velkou

skupinu studentů průmyslové školy ve Vítkovicích, vedou paní profesorkou. Jeden ze studentů vystoupil v kratičké vzpomínce na poslední žijící vězňe – Ludka Eliáše a Michala Salomonoviče, kteří, dokud žili, léta docházeli na tuto školu a vyprávěli studentům, co pro ně slovo holocaust znamená.

A protože nemáme již mezi sebou žádného přímého pamětníka – vězňe z těchto strašných dnů, byla přečtena vzpomínka Ludka Eliáše, který by se letos dožil 100 let, na jeho pobyt v KT Osvětim.

Ale stačí jednou ročně pietní akt? Nad touto otázkou by se měli zamyslet nejen učitelé, novináři a další veřejní činitelé, ale konec konců i každý z nás.

Společná budoucnost

*Michaela Vidláková,
foto Michal Stránský
a Martin Salajka*

Český výbor KKL-JNF (Keren Kayemeth Leisrael – Židovský národní fond) již tradičně a logicky věnuje zvláštní pozornost svátku TU BI-BIŠVAT – což je Nový rok stromů. Proč tradičně a logicky? Celosvětová organizace KKL přece vznikla před 121 lety hlavně proto, aby po celém světě sbírala peníze, za něž byly zakupovány pozemky ve Svaté zemi. Na nich pak bylo možno zakládat osady a města, aby se země mohla stát domovinou pro rozptýlený lid Izraele. Další nutností však bylo tuto zemi zúrodnit a obzvláště zalesnit, po vzniku státu Izrael výkup půdy odpadl a jednou z hlavních činností KKL se stalo zalesňování. A proto také ten důraz na svátek stromů.

V ČR po dobu okupace a socialismu KKL ovšem fungovat nemohl, až poté zde bylo možno obnovit jeho činnost. Prvním velkým projektem KKL-ČR bylo zalesňování pouštních oblastí v Negevu, kde vznikl Český les. V současné době je hlavním projektem revitalizace Masarykova lesa u kibucu Sarid (založeného v r. 1927 převážně českými osadníky). V r. 1930 byl u tohoto kibucu vysazen les, 13 000 sazenic zakoupených ze sbírky a československým KKL věnován prezidentu Masarykovi k jeho 80. narozeninám.

Potřeba zalesňování v Izraeli stále trvá, a proto i český výbor KKL sbírá finanční zdroje. Dárci si symbolicky kupují určitý počet stromů v Izraeli. Kromě oslavy svátku TU BIŠVAT v Praze, KKL v tom období několikrát uspořádal společné ekumenické zájezdy do Izraele, které spojují návštěvu země s vlastnoručním sázením stromků.

Letošní oslava byla ovšem dvojnásobně významná: Český výbor KKL-JNF společně s Ministerstvem zahraničních věcí a pod záštitou ministra Jana Lipavského uspořádal 6. února, u příležitosti svátku TU BIŠVAT a současně jako – vzhledem k epidemii o rok odloženou – oslavu 120. výročí vzniku KKL, ve Velkém sále Černín-

Jiří Kozák – foto marsal

Michal Pacovský – foto mistran

Michaela Vidláková – foto mistran

Dominika Weiss Hošková s dětmi – foto mistran

Publikum – foto marsal

ského paláce benefiční společenský večer s názvem „Společná budoucnost“.

Už sama vstupenka předznamenávala náplň večera, představovala totiž obnos na zakoupení čtyř stromků. Za Terezínskou iniciativu byli na slavnostní večer pozváni PhDr. Michal Stránský, předseda TI, a RNDr. Michaela Vidláková. Účastníci se začali scházet kolem 18.30 hod., na každého čekal malý přípitek. V 19 hod. hosty přivítal Mgr. Jiří Kozák, 1. náměstek ministra zahraničních věcí ČR. Následoval projev předsedy výboru KKL-ČR JUDr. Michala Pacovského, který byl věnován 121leté historii Židovského národního fondu: čeho za ta léta dosáhl, jak se měnily a rozvíjely jeho úkoly. Michal Pacovský zdůraznil, že KKL za léta svého působení vysadil v Izraeli neuvěřitelných cca 250 milionů stromů, nemluvě o dalších projektech s velkým ekologickým dosahem. Následovala vzpomínka RNDr. Michaely Vidlákové na jejího otce a jeho účast při založení kibucu Sarid. Bohužel, zřejmě z časových důvodů, vrchní zemský rabín Karol E. Sidon přiblížil jen krátkou bajkou nutnost vážit si stromů, zakotvenou už v židovském náboženství po tisíciletí, a nemohl hostům předvést a vysvětlit celou a celoroční symboliku obsaženou v oslavě svátku.

Kulturní zážitek připravila hostům rodina Dominiky Weiss Hoškové a její děti – Adina, Micha, Noa a Amos. V úpravě Jiřího Hoška zazpívali a zahráli výběr z židovských melodií a několik židovských tradicionálů.

Slavnostní chvíle nastala při předání ceny Jerusalem Awards panu Pavlovi Smutnému, prezidentovi Česko-izraelské smíšené obchodní komory. Že si ji za svou aktivní a obětavou činnost bezesporu zaslouží, to potvrdil i sál velikým potleskem. Posledním bodem programu bylo předání dárcovských šeků a poděkování sponzorům.

Pak si ještě hosté pochutnali na občerstvení, spojeném se setkáním s přáteli a známými, načež se hosté pozvolna začali rozcházet.

Celým večerem provázela Linda Salajková, vnučka naší členky Hany Hnatové, která v loňském roce zemřela. Díky velké práci i dalších členů výboru KKL, kteří stojí za organizací a přípravou akce, se večer pěkně vydařil!

Ze Smíchova na off-Broadway

Švandovo divadlo je – po Národním a Stavovském – třetím nejstarším divadlem v Praze a nedávno slavilo už 140 let své existence. Jeho současný ředitel Daniel Hrbek mu začal šéfovat už v mladém věku: když sem v roce 1999 nastupoval, nebylo mu ještě ani třicet. S novináři většinou mluví o nových inscenacích nebo o provozu divadla. Pro časopis Tereziánská iniciativa jsem se ho však zeptala na jeho osobní příběh. Došlo ale i na to, co se ve Švandově divadle hraje a s čím tato scéna vyráží do světa.

Daniel Hrbek na snímku Aleny Hrbkové

Rozhovor s Danielem Hrbkem, ředitelem Švandova divadla v Praze, zaznamenala Magdalena Bičíková

Na pracovní lampičce ve vaší ředitelské pracovně visí vyšívaná jarmulka. Je tam jako dekorace nebo si ji někdy nasazujete?

Ta jarmulka, co jste viděla v ředitelně, je dárek od bývalého mistra naší krejčovny Zdeňka Pscheidta. Ten mne často zásoboval i literaturou s židovskou tematikou. Příležitostně ale používám jinou.

Kdy jste si poprvé uvědomil svoje židovské kořeny?

Jako dítě, ale blíž si nevzpomínám.

Mluvil se o tom ve vaší rodině, když jste byli s vaším bratrem Davidem malí?

Domácnost s námi sdílela moje babička, jejíž maminka a sestry zahynuly v koncentračních táborech. Ona sama unikla transportu jen o vlasek díky dědečkovi a odvaze několika dalších lidí. Takže jsem si velmi brzo uvědomil, jaká náhoda je, že jsem vůbec na světě. O původ a kořeny jsem se začal zajímat až později. Můj přirozený zájem rostl dál spíše přes lásku k jidiš hudbě. V její melodice a charakteru jsem cítil a stále cítím sebe sama.

Máte nějaký rodinný příběh, který si předáváte?

Ano, několik, ale nemohu být úplně konkrétní, to totiž ve zkratce nelze. Ty

příběhy souvisejí se záchranou mé babičky před transportem. Mě jako dítě fascinoval dědeček, ačkoli osobně jsem ho už bohužel nepoznal. Neváhal třeba falšovat dokumenty o rodinném původu. A aktovku s nimi, i včetně důkazů o padělání, pak zapomněl ve vlaku... Neuvěřitelný je také životní příběh německého lékaře, který mou babičku za války ukryl v nemocnici coby neschopnou transportu.

Chtěl byste tyhle příběhy jednou umělecky zpracovat?

Někdy o tom přemýšlím. Můj tatínek (*PhDr. Tomáš Hrbek, bohemista a čapkológ žijící v Olomouci – pozn. red.*), udělal velkou práci a sepsal velkou historickou studii, kroniku našeho původu a životních příběhů našich předků. Roky pátral v matrikách a v archivech a dal dohromady unikátní knihy s bohatou fotografickou dokumentací. Díky nim vím o svém původu a svých předcích opravdu hodně. Je to poutavé čtení. A vydalo by to na epickou desetidílnou televizní ságu.

Zaujalo mě, jak se váš dědeček, známý olomoucký advokát Leo Hrbek, zasadil už ve 20. letech za zlepšení postavení chudých svobodných matek. Ty po porodu zůstávaly často bez prostředků a své děti v zoufalství odkládaly nebo je i zbavovaly živo-

ta. Energickou kampaní v tisku, do níž se zapojily osobnosti jako František Gel, Eduard Valenta nebo Karel Čapek, dosáhl Leo Hrbek toho, že soudy přestaly v těchto případech automaticky vynášet rozsudky smrti provazem. Už tehdy váš dědeček projevil nesmírné úsilí, empatii a vynalézavost. Máte něco po něm, třeba nějakou vzpomínku nebo památku? Vše o něm vím jen zprostředkovaně, ale možná mám některé jeho povahové rysy. Minimálně jistou vzdorovitost, potřebu být součástí veřejného života, hájit nahlas hodnoty, které jsou mi vlastní. Po dědečkovi mám i velkou starou plechovou ceduli na dveře s tehdejší otevírací dobou jeho právní kanceláře. Spolu s dalšími fotografiemi a památkami po předcích visí tahle cedule nad rodinným jídelním stolem.

Váš otec, PhDr. Tomáš Hrbek, je místopředsedou Židovské obce Olomouc, místopředsedou Nadačního fondu obětem holocaustu a také je členem Rady Federace židovských obcí. A v rámci znovuoobjevování osudů olomouckých Židů přišel i na napínavý příběh atleta Miloše Dobrého a herečky Hany Pravdové. Nakonec z toho ve Švandově divadle vznikla mezinárodně úspěšná divadelní hra, jejíž jste spoluautorem a režisérem. Jak to tehdy bylo?

Na Hanu Pravdovou mne navedl překladatel a divadelník Julek Neumann, s nímž mě seznámil táta na počátku 90. let v Londýně. A právě Julek mi v roce 2008 zprostředkoval setkání s Hanou Pravdovou, která byla před válkou a krátce i po ní herečkou právě ve Švandově divadle... Její životní příběh mě velmi zaujal. Vyprávěla o počátcích své kariéry, o tom, jak přežila Auschwitz, o útěku z pochodu smrti, ale i o poválečných křivdách, strachu z nastupujícího komunismu, emigraci. A také, jak jí po celou dobu pomáhalo divadlo a fakt, že byla herečkou. Po několika letech pak vyšel v časopise Chajejnu, který psal a vedl táta, článek o životě olomouckého rodáka Miloše Dobrého. Ten přežil koncentráky i díky tomu, že byl dobrým fotbalistou. Hana hrála v Terezíně divadlo, Miloš tam hrál fotbal. To mne zaujalo, jel jsem za panem Dobrým a vyzpovídal ho. Nakonec jsme – s jeho svolením a se svolením syna paní Pravdové – napsali s mým tátou a s dramaturgyní Lucií Kolouchovou o obou těchto osudech divadelní hru. A pod názvem *Šoa* ji uvedli ve Švandově divadle. Miloš Dobrý ji ještě stihl vidět a byl moc spokojený. Což byla ta největší pochvala, jakou jsem si jako režisér mohl přát.

S inscenací *Šoa*, respektive s její mezinárodní verzí THE GOOD AND THE TRUE, uváděnou s anglicky mluvícími herci jste se pak dostali až na newyorskou off-Broadway. Do role Hany Pravdové jste obsadil její vnučku, herečku Isobel Pravda, Miloše Dobrého ztvárnil britský herec Saul Reichlin. Jak se vám povedlo se na off-Broadway probojovat?

Cesta do USA vedla přes dřívější úspěšná hostování v Londýně a Bruselu. Našel jsem v Anglii koproducenta a odjel s divadlem na veletrh scénických umění APAP do New Yorku. Na místě jsme osobně prošli veškeré kontakty, které jsme měli, a sezvali na asi dvacetiminutovou ukázkou naší inscenace několik významných producentů. Asi po dvou měsících se nám ozvala produkce broadwayské producentky Daryl Roth. A ta nám nabídla své menší off-broadwayské divadlo DR2 na osm týdnů.

Jak hru o dvou olomouckých přeživších v New Yorku přijali?

Hana Pravdová a Miloš Dobrý na plakátu k newyorské inscenaci

Isobel Pravda, vnučka H. Pravdové

V New Yorku jsme měli profesionální zázemí zkušené producentky, které nám zajistilo vynikající vstupní podmínky na největší divadelní trh světa. I proto nás čekalo jednoznačně pozitivní přijetí. O inscenaci byl velký zájem, psalo se o ní velmi dobře například v New York Times, což bylo zásadní. Nakonec vyšlo víc než dvacet pozitivních recenzí. Diváci zůstávali po představení, čekali na herce a chtěli si o inscenaci povídat. To se dělo téměř každý večer. V New Yorku jsme odehráli téměř osmdesát představení. A od té doby se tam s divadlem vracíme. Inscenaci jsme uvedli také na dalších místech ve Spojených státech.

K tomu dodávám, že inscenace *Šoa* uváděná v češtině je ve Švandově divadle stále na repertoáru. A koho téma holocaustu zajímá, může na Smíchov zajít i na inscenaci *Kabaret Winton*. (O premiéře tohoto představení jsme přinesli reportáž s fotografiemi v čísle 112 – pozn. redakce.) Tu režíroval Martin Františák, námět dodala spisovatelka Kateřina Tučková. Jaký projekt teď ale čeká vás, do čeho se pustíte?

Věnoval jsem se do nedávna autorské inscenaci s názvem *Happy End*, která velebí dlouholeté partnerské soužití. Téma je inspirováno vztahem mých vlastních rodičů a je to taková poetická groteska. Premiéra byla 25. března. A chystám také další hostování Švandova divadla v zahraničí v roce 2024. Tentokrát to bude kanadské Toronto a snad i New York a Chicago v USA.

Mgr. Daniel Hrbek, Ph.D. (*1971)

pochází z Olomouce. Ředitelem Švandova divadla (které tehdy neslo název Divadlo Labyrint) se stal roku 1999 a spolu s architektem Davidem Vávrou vzápětí realizoval jeho rozsáhlou rekonstrukci. Pod jeho vedením se pak znovuotevřené divadlo od roku 2002 stalo moderním kulturním centrem živého umění.

Jako divadelní režisér D. Hrbek pravidelně přispívá i do smíchovského repertoáru: vedle inscenace *Šoa* a její anglické verze THE GOOD AND THE TRUE je podepsán například pod komediemi *Kdo je tady ředitel?*, *Kurz negativního myšlení*, *Pohřeb až zítra* nebo *Smrt mu sluší*. Pro Švandovo divadlo nastudoval také titul *Protest/Rest* (aktovku *Protest* Václava Havla doplněnou dílem *Rest* současného dramatika). Stál také za mezinárodně úspěšným projektem *AI: Když robot píše hru*, první divadelní hrou na světě, jejíž scénář napsala umělá inteligence.

Jeho starší bratr Mgr. David Hrbek (*1968) je lektorem Muzea umění v Olomouci, známý je také jako moderátor a spisovatel.

PAMÁTNÍK TEREZÍN – PŘEHLED AKCÍ A VÝSTAV V 2. POLOLETÍ 2023

TRYZNA KEVER AVOT

10. ZÁŘÍ 2023

Vzpomínková akce k uctění židovských obětí nacistické genocidy v českých zemích. Krematorium na Židovském hřbitově a pietní místo u Ohře.

Začátek v 11 hod. v krematoriu na Židovském hřbitově.

Pořadatel: Federace židovských obcí v ČR a Židovská obec v Praze

FILMOVÝ FESTIVAL ZA HRADBY: VŠICHNI MOJI BLÍZCI

19. ZÁŘÍ 2023

Veřejné promítání filmu z roku 1999, začátek v 17 hodin v kinosále Muzea ghetta. Film trvá 91 minut, na začátku zazní cca 15 min. úvodní slovo.

Vstup zdarma.

Příběh začíná v říjnu 1938, bezprostředně po podepsání Mnichovské dohody. Na pozadí historických událostí sleduje osud rodiny okresního doktora Jakuba Silbersteina, veselého optimistického člověka, který nikdy neztrácel humor a naději v lepší zítřek, protože věřil, že slušnost a poctivost vždy zvítězí. Po mnichovské zradě však přichází doba, kdy tyto hodnoty přestávají platit.

Členové židovské rodiny Silbersteinových stojí před rozhodnutím, zda mají před německým fašismem uprchnout, nebo zůstat v zemi, s níž jsou životně spjatí. Teprve bratrův tragický osud přinutí váhajícího otce, aby se v posledním okamžiku rozhodl využít mise sira Nicholase Wintona k zařazení syna Davida do posledního transportu odjíždějícího z okupované Prahy do Anglie 31. srpna 1939...

FILMOVÝ FESTIVAL ZA HRADBY: ZAPOMENUTÉ TRANSPORTY DO LOTYŠSKA

24. ŘÍJEN 2023

Veřejné promítání filmu z roku 2007, začátek v 17 hodin v kinosále Muzea ghetta. Film trvá 85 minut, na začátku zazní cca 15 min. úvodní slovo.

Vstup zdarma.

Dokument historika Lukáše Příbyla Zapomenuté transporty do Lotyšska je prvním dílem čtyřdílného cyklu. Staví vedle sebe „život“ v židovském ghettu v Rize a hraniční individualismus mužů v pracovním táboře Salaspils. V Rize se deportované rodiny snažily o soudržnost a o alespoň zdání „normálnosti“. Smrt byla sice všudypřítomná, ale obyvatelům nechyběla pospolitost a vzájemná pomoc.

V Salaspilsu panovaly nelidské podmínky. Každý se zde s osudem bil sám za sebe. Mnoho mužů často padlo za obětí výstražné kulce nebo oprátce, pokud je nezahubily gangré-

na, podvýživa či mráz. Bez riskování se však nedalo přežít nikde.

Lidé z transportu do Lotyšska putovali po zrušení ghetta v Rize a tábora v Salaspilsu přes tábor Kaiserwald do dalších koncentráků v Evropě. Ze tří tisíců deportovaných se po nejrůznějších útrapách konce války dočkalo sto dvacet devět židů.

Drsné, někdy velmi otevřené vzpomínky (natočené v ČR, Švýcarsku, USA, Austrálii a Venezuele) a ponuré černobílé archivní materiály výmluvně „odkapávají“ temnou historii v tempu střihu Vladimíra Baráka a ve strohých hudebních motivech Petra Ostrouchova.

Film bude promítán u příležitosti 82. výročí od zahájení deportací Židů z českých zemí a vzniku ghetta Terezín.

FILMOVÝ FESTIVAL ZA HRADBY: VYŠŠÍ PRINCIP

28. LISTOPAD 2023

Veřejné promítání filmu z roku 1960, začátek v 17 hodin v kinosále Malé pevnosti. Film trvá 102 minut, na začátku zazní cca 15 min. úvodní slovo.

Vstup zdarma.

Slavný film režiséra Jiřího Krejčíka o zradě, kolaboraci a především o morální odpovědnosti jednotlivce, se odehrává na malém městě v době začínající heydrichiády. Sledujeme osud tří nevinných maturantů, kteří se stanou obětí msty, jež v dané době nemůže mít jiné, než tragické vyústění.

Film bude promítán u příležitosti Dne boje za svobodu a demokracii a Mezinárodního dne studentstva (17. listopad).

VÝSTAVY

VÝSTAVA DĚL ZASLANÝCH DO VÝTVARNÉ SOUTĚŽE PT – MEMORIÁLU HANY GREENFIELDOVÉ

8. ČERVEN – 31. SRPEN 2023

Výtvarná výstava – díla, zasláná do XXVI. ročníku výtvarné soutěže – Memoriálu Hany Greenfieldové, předsálí kina Muzea ghetta.

Slavnostní vyhlášení výsledků soutěže proběhne 8. června 2023 od 13 hod. v kinosále Muzea ghetta.

PROJEKT MIKLÍK

15. ČERVEN – 31. SRPEN 2023

Výtvarně-dokumentární výstava, předsálí kina Malé pevnosti. Výstava bude zahájena vernisáží 15. června 2023 ve 14 hodin.

VÁCLAV ŠPALE**22. ČERVEN – 31. ŘÍJEN 2023**

Výtvarná výstava. Výstavní cely IV. dvora Malé pevnosti. Výstava bude zahájena vernisáží 22. června 2023 ve 14 hod.

ARNOLD PETER WEISZ-KUBÍNČAN**7. ZÁŘÍ – 30. LISTOPAD 2023**

Výtvarná výstava. 31 dosud neznámých prací slovenského malíře židovského původu, v roce 1944 byl pravděpodobně zavražděn v Osvětimi nebo Sachsenhausenu. Předšálí kina Muzea ghetta.

Výstava bude zahájena vernisáží 7. září 2023 ve 14 hod.

JIŘÍ WINTER NEPRAKTA**14. ZÁŘÍ – 30. LISTOPAD 2023**

Výtvarně-dokumentární výstava o smutné a méně známé části života známého českého kreslíře a humoristy Jiřího Wintera Neprakty. Předšálí kina Malé pevnosti.

Výstava bude zahájena vernisáží 14. září 2023 ve 14 hod.

JIŘÍ KOREC**14. PROSINEC 2023 – 28. ÚNOR 2024**

Výstava soch, předšálí kina Malé pevnosti.

Výstava bude zahájena vernisáží 14. prosince 2023 ve 14 hodin.

Doplňující a upřesňující informace, stejně jako podmínky, za kterých se akce a výstavy pořádají, jsou průběžně zveřejňovány na webových stránkách Památníku Terezín v kalendáři akcí:

<https://www.pamatnik-terezin.cz/kalendar-akci>

Lidé dobré vůle, připojte se k nám!

Česká pobočka Mezinárodního křesťanského velvyslanectví Jeruzalém (ICEJ) vás zve do Prahy na veřejnou akci „Kulturou proti antisemitismu“, která se koná v neděli 16. dubna 2023. Stejně jako v minulém roce se opět sejdou v centru Prahy stovky lidí dobré vůle. Připojte se k nám.

www.icej.cz

Tento projekt pořádáme už 20 let proto, že se znepokojením sledujeme stále silnější vlnu nepřátelské propagandy namířené proti Židům. Od prvního ročníku v roce 2004 se situace ve světě výrazně zhoršila. Považujeme za alarmující, že Židé se dnes, po více než 75 letech od holocaustu, v řadě zemí Evropy již opět necítí bezpečně.

Jsmo přesvědčeni, že právě jako křesťané bychom měli být vždy mezi prvními, kteří se ozvou, kdykoli se objeví protizidovské předsudky. Zavazuje nás k tomu i naše vlastní minulost a bolestná historie židovsko-křesťanských vztahů.

Akce začíná „Pochodem dobré vůle“ centrem Prahy, po němž následuje veřejné shromáždění v sídle Senátu ve Valdštejnské zahradě. Účastníci Pochodu dobré vůle se sejdou před 14. hodinou na Staroměstském náměstí, odkud projdou ulicemi Josefova, na Palachově náměstí před Rudolfinem zhlédnou vystoupení studentů a pochod zakončí ve Valdštejnské zahradě, kde se připojí k navazujícímu shromáždění. Cílem je vytvořit pokojným a kulturním chováním kontrast k agresivním a lživým projevům nenávisti a společně deklarovat, že antisemitismus do slušné společnosti nepatří.

Dramaturgie letošního ročníku shromáždění ve Valdštejnské zahradě, jež patří k největším veřejným vystoupením

křesťanů u nás, opět vychází z připomenutí tragické minulosti šoa, ale věnuje se také současnosti. Hlavními protagonisty letošního ročníku budou členové rodiny malířky Helgy Hoškové-Weissové, která je žijící svědkyní hrůz šoa. Budete tak moci slyšet nejen ukázky z básnické sbírky jejího tatínka v podání Jana Potměšila, ale také jedinečné svědectví druhé a třetí generace jejich dětí a vnoučat. Vizuálně bude program doplněn projekcí děl paní Helgy Hoškové-Weissové.

Pozvání přijala izraelská velvyslankyně Anna Azari, předseda Senátu Miloš Vystrčil, předseda vlády ČR Petr Fiala, moderátorka Veronika Sedláčková, herec Jan Potměšil či dlouholetý ředitel Židovského muzea Leo Pavlát. Hudebně program doprovodí samotná rodina Hoškových.

Filosof Edmund Burke kdysi řekl, že k triumfu zla postačí, když slušní lidé nebudou dělat nic.

Zveme vás, abyste společně s námi dali najevo, že jsme se z minulosti poučili.

Mojmír Kallus

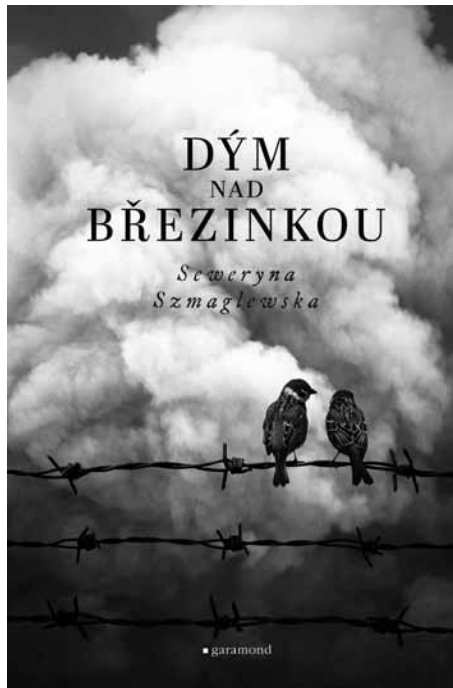
Další podrobnosti a aktuality naleznete na facebookové stránce „Kulturou proti antisemitismu“. Pokud byste se na akci chtěli nějakým způsobem podílet, kupř. dobrovolnicou pomoci, zkontaktujte nás prosím na: info@icej.cz.

Seweryna Szmaglewska: Dým nad Březinkou

Svědectví o Osvětimi, které bylo důkazním materiálem v norimberských procesech.

Polka Seweryna Szmaglewska prožila v Osvětimi tři roky a napsala o nich napínavé, zdrcující svědectví. Vykresluje každodenní život vězňů, poznamenaný sháněním jídla a oblečení, bojem proti všim, tyfu a únavě z nesmyslné práce, týráním opilých esesmanů i pohledem na šílenství odehrávající se mezi vlakovou stanicí a krematorií. Příběh končí postupnou evakuací tábora před příchodem spojenců je protkaný osobními příběhy i obecnými úvahami o člověku.

Seweryna Szmaglewska napsala okamžitě po konci druhé světové války jednu z prvních autobiografických zpovědí o koncentračních táborech v Polsku. Její drsný a autentický popis života v osvětimském táboře posloužil v únoru 1946 u Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku jako důkazní materiál v procesu. Tato kniha je jedinečná ze dvou důvodů: za prvé se čtenář stává očitým svědkem každodenního života vězeňkyň tábora a za druhé je svědectví psáno z pohledu polské ne-

židovské vězeňkyně, deportované za odbojovou činnost. Její soucitný pohled na mnohem drsnější podmínky a utrpení židovských vězňů zde ještě více vystupuje na povrch. Sewerynu Szmaglewskou zachránila její víra ve

vítěznou mravní sílu lidstva, která jí pomáhala přežít.

*Eva Karasová,
ALBATROS MEDIA, a.s.*

Seweryna Szmaglewska (1916–1992)

se narodila ve městě Piotrków Tribunalski, ale vyrůstala ve Varšavě. Studovala učitelství seminář pro ženy a poté Sociální a pedagogickou školu na Jagellonské univerzitě v Krakově a Lodži. V letech 1942–1945 byla pro odbojovou činnost vězněna v německém koncentračním táboře Osvětim-Březinka. 18. ledna 1945 se poblíž města Wodzisław Śląski úspěšně pokusila o útěk z pochodu smrti. Zamířila na severovýchod a nakonec se ukryla na farmě Dolników v Borynii (dnes součást Jastrzębie Zdrój).

Po druhé světové válce vypovídala před norimberským soudem.

Dým nad Březinkou vyjde v nakladatelství Garamond.

Deník Věrky Kohnové

I O ZLU SE MUSÍ VYPRÁVĚT, ABY SE NEOPAKOVALO. NEJEN O TOM JE NOVÁ KNIHA JANY PONCAROVÉ

Unikátní knihu o osudu dvanáctileté židovské dívky z Plzně připravila spisovatelka Jana Poncarová ve spolupráci s historikem Jiřím Sankotem. Dojemné poselství o jednom zmařeném životě, ale i to, že na bezpráví a utrpení jiných se nesmí zapomínat, odhalí na svých stránkách *Deník Věrky Kohnové* (399 Kč, nakladatelství Motto).

Stejně jako v předchozích knihách, si v tomto případě dostala Jana Poncarová své pověsti pečlivě připravené autorky. I když v tomto případě složitá rešerše a příprava podkladů nebyla pouze na jejích bedrech. „Tentokrát jsem to měla s rešeršemi snazší, protože spoluautor knihy Jiří Sankot se Věrčině osudu věnoval posledních více než deset let a odvedl veliký a záslužný kus práce,“ oceňuje Jana Poncarová svého kolegu, historika Jiřího Sankota a pokračuje:

„Věrčin příběh nás zavede do konce třicátých let v Českosloven-

sku, do doby protektorátu a druhé světové války. Věrka, její sestra Hanka a jejich rodiče žili běžným životem, tatínek byl úředník, maminka v domácnosti. Věrka měla své sny, byla společenská, plná radosti. Pak ale musela začít nosit žlutou hvězdu, svět se postupně hroutil. Očima jedenácti-dvanáctiletého děvčátka popisuje svoji každodennost, která se měnila, jak se zpříšňovaly restriktce vůči Židům. Věrčin osud pak nabývá nového rozměru, když si uvědomíme, že v Evropě je znovu válka a že sílí pravicový extremismus. Čtenáři se nenásilně, přes příběh obyčejné rodiny, seznámí s velkými dějinami, které vedly k tolika lidským katastrofám.

Jana Poncarová se tímto obdobím našich dějin nechává často inspirovat ve svých románech – osud Věrky Kohnové zpracovala už v Alžbětě a Nině, kde židovská dívka hraje jednu z vedlejších rolí. Deník židovské dívky žánrově vybočuje z její jinak románové tvorby, ale i přesto se snaží deníku vtisknout svůj styl, a tak ho zpřístupnit modernímu publiku.

„Deník Věrky Kohnové není román, jde o kombinaci více žánrů. Se spoluautorem Jiřím Sankotem jsme chtěli podat ucelený obraz krátké-

ho života židovské dívky Věrky Kohnové,“ upřesňuje Jana. *„Beletrizovaně vyprávíme dětství Věrky, přibližujeme, jak Kohnovi žili a to až do roku 1941. Na to navazuje přepis deníku, který si Věrka psala necelého půl roku. Autenticky v něm zachytila zpříšňování perzekucí vůči židovským spoluobčanům – a to až do transportu v lednu 1942. Pak opět vyprávíme my, abychom dořekli smutný konec příběhu. Současně v knize budou i obrazové materiály, fotografie a dokumenty, aby si čtenáři udělali ucelený obraz této doby. Aspoň o to jsme se snažili.“*

Pro Janu Poncarovou je toto téma velmi osobní. Deník Věrky se dochoval v její širší rodině a sama Jana se aktivně angažuje ve snahách připomínat osud Věrky Kohnové. Podílela se na založení webové stránky o ní a na zřízení a instalaci pamětní desky na domě, kde Věrka žila. Stejně tak se Jana Poncarová pravidelně zapojuje do aktivit spojených s oslavami osvobození Plzně americkou armádou. Přípravuje i vycházkovou trasu po místech, po kterých chodila sama Věrka.

„Chtěla jsem, aby Věrčin příběh zase spatřil světlo světa, aby lidé věděli, že v Plzni žila talentovaná dívka, jejíž život předčasně ukončili nacisté.“

Dlouho jsem nevěděla, že deník, který si Věrka psala, schovávala za druhé světové války moje prateta, blízká přítelkyně Věrčiny maminky. Impuls k novému vydání deníku a k sepsání Věrčina příběhu přišel krátce poté, co jsme Věrce odhalili pamětní desku na domě, ve kterém bydlela. Vše je motivované jediným – aby se na Věrku nezapomnělo. A spolu s tím přichází další velké přání – aby podobný osud nemuselo prožít už žádné dítě,“ svěřuje se Jana Poncarová.

Smutné memento v rádcích deníku dvanáctileté židovské dívky z Plzně je připomínkou toho, že ve válce nejvíc trpí děti. *„Mějme to pořád na mysli a zkusme dělat všechno proto, aby se podobné zlo už neopakovalo. K tomu patří i vyprávění těchto smutných příběhů z minulosti,“* apeluje spisovatelka.

Originál deníku Věrky Kohnové je uložen v pražském Židovském muzeu.

Knih vychází s podporou Ministerstva kultury ČR, města Plzeň, Židovské obce v Plzni a Židovského muzea v Praze.

**Martina Vydrová,
PR manažerka
Albatros Media, a.s.**

Když už pamětníci nemohou vyprávět...

Vyšla nová knížka „Uvězněné duše“ od Radka Gálise. Setkáme se tu v rozhovorech autora s 12 pamětníky šoa. Texty jsou doplněné množstvím jejich rodinných fotografií z mládí i krásných fotoportrétů z dob nedávných, v nichž je zachytil autor přesně tak, jak jsme je znali – a nakonec ještě s přehlednými souhrny příběhů lidí, kteří přežili hrůzy, jaké si člověk, který to sám neprožil, sotva umí vůbec i jen představit. V knížce je zachyceno i mnoho jejich nejniternejších úvah, jaké

životní závěry vyvěrající z oněch prožitků si nesli dále, poučení, která chtějí sdělit dalším generacím. Po mnoho let vyprávěli o svých zážitcích ve školách i při různých dalších příležitostech, bohužel dnes už to nejde – vždyť většina z nich už ani není mezi námi.

Tahle knížka je skutečně velice lidsky citlivě a s pochopením napsaná, autor sám vybírá z textu ještě zvláště některé myšlenky, které chce zdůraznit. Se zajímavým obsahem

navíc i krásné grafické provedení dává čtenáři do ruky jednu z knih o holocaustu, která skutečně stojí za povšimnutí.

Povšimnout by si jí měli zejména učitelé – samozřejmě, sebelepší knížka nenahradí žákům v plné míře setkání s živým pamětníkem. Ale pokud je alespoň do jisté míry může nějaká knížka ve vyučování nahradit, pak tahle určitě mezi ně patří.

Studentské literární a výtvarné práce oceněné v soutěži Památníku Tereziín na téma: Malovat a přežit

Malovat a přežit

Nella Hlebová, 14 let, Základní škola Kolín (1. kategorie, 5. místo)

Zdůvodnění hodnotící poroty: Popis vyhocené situace snovým až absurdním způsobem.

Bílé tanečnice poletující mezi lidmi se jí stále schovávají pod kabát. Na koleje usedá první ná-mraza. Lidé pospíchají, průvodčí pískají, vlaky projíždějí jak o závod. Mrazivý dech cestujících se šíří v ovzduší. Ona však jen postává v tom nedočkavém davu. Pozoruje, naslouchá, vnímá, vyčkává. Přítomnost tolika lidí ji znepokojuje. Nalevo od železnice se uvolnila lavička. Nepozorovaně se přesune.

Pomalou si sundává rukavice, otevírá a ladně pokládá svůj elegantní malířský kufřík na zem. Rozbaluje svůj štos papírů. Prsty přejíždí po vodových barvách, tak barevných jako byl její tehdejší život. Ze své lahve plné čiré vody vlévá do drobného kelímku. Sevření štětce ji přenáší do jiného světa, jejího světa. Světa bez zábran.

Nepřátelské pohledy cizích osob unáší dým z komínů. Její zmrzlé ruce šermují po plátně. Melancholické myšlení střídá rozmanitá kreativita. Rozpouštějící se barvy oživují tu zoufalou iluzi. Náhlé ticho kolem jí přináší pocit klidu a vyrovnanosti. Kousek po kousku vystihuje společnost zalitou mírem. Žal mizí a prázdnou duši naplňuje senzitivita. Živí se preludy. Přichází ta vytožená radost. Stres a strach jsou na ústupu. Inspirace stoupá. Neobvyklé nadání patnáctileté židovky vytváří jedinečné umění.

Bezcitný sních se rozpouští po malbě. Avšak rozléhající se řev německých vojáků ji navrací zpět do reality. Leknutím se zahledí směrem vpřed. Ve vteřině zvedá svůj kufřík

ze země. Oprašuje sních. Vizualizaci jejího snění unáší vítr. Rychlým pohybem se pokouší umění chytit. Marně, obraz je pryč jako umírající naděje.

Dychtivě se žene k dlouhému zástupu přátel ozdobených žlutou hvězdou. Nejistota v ní vzbuzuje strach. Strach, že už se nikdy nesetká s rodiči, kteří odjeli pár dní před ní...

Vnitřní pocit úzkosti jí svírá na hrudi. Zástup řídne. Ostýchavě nahlašuje své jméno. S napětím nastupuje do vlaku, který ji odváží do neznáma. Sních se mění v kapky deště, tak tíživé jako slzy, které jí stékají po tváři.

Nedaří se jí soustředit. Silná intuice jí posílá na bezmocnou trať plnou nástrah. Čeká ji konec, nebo naopak nový začátek? Otázka, na kterou by ráda znala jasnou odpověď, se ztrácí v nářku ostatních. Tiché modlitby v ní vyvolávají stesk. Krutá budoucnost je zatím stále jen domněnkou. Však nevědomost jí dodává sílu. Cesta, tak zdlouhavá, jí oslabuje.

V její darem obdařené mysli běhají i spekulace. Kdyby zde její život byl ukončen, jak by bylo nakládáno s jejím talentem? Malby tak krásné. Sloužily by jen jako zachycení svědectví? Ne, nedopustí to. Její obrazy jsou přeci jen více než svědectví. Její obrazy jsou emoce, pocity, momenty, život, samota, odloučení od rodiny...

Sluneční paprsky prosvítající skrz okna se zastavují stejně jako vlak. Možnost nalézt odpověď na své dotazy se blíží. Čerstvý vzduch jí

osvěžuje znavený obličej. Pohled na město zatím nevypadá jako hrozba. Avšak to ještě netušila, že její jméno je na tom seznamu mezi prvními...

A takto by mohl vypadat příběh jedné z mnoha obětí pohromy poloviny dvacátého století.

Však malovat, co to znamená nebo spíše znamenalo malovat? Malovat znamenalo útek. Útek do říše preludů, do říše útěchy. Do hlučného ticha tíženého jen svými vlastními myšlenkami. Malování znamenalo terapii. Znamenalo přežití. Znamenalo rozvíjení sama sebe. Znamenalo poskytnutí náruče, když rodina tu nebyla...

Zkrátka znamenalo to něco tak abstraktního, že ani rozvést se to nedá. Zachycené momenty, ideály. Svět, ve kterém se mohli skrýt a překonat to utrpení, bolest a strachy. To vše zachytili lidé, skutečné bytosti. A to je ten důvod, proč je důležité se v tom muzeu zastavit, aspoň na minutu. Zahledět se do barev, tahů, detailů. Pozastavit se, a místo banálního pohledu si říct: Tohle bylo malováno bytostí s pocity a statečným srdcem.

Přežit, přežit tu nejistotu a nekonečnou samotou. Přežit poslední sbohem rodině. Přežit výčitky a domněnky. Přežit tu věčnou touhu přežit.

Přežit to, co si nikdo v dnešní době neumíme představit. To je to, co je zachyceno v obrazech té doby. Ne svědectví. To je ta nesrovnatelnost mezi uměním minulým a dnešním. To je to, čemu se říká malovat a přežit.

Téměř zapomenutí

Simona Jandová, 18 let, Trhové Sviny, septima, (2. kategorie, 7. místo)

Zdůvodnění hodnotící poroty: Próza. Emotivní propojení návštěvy Pinkasovy synagogy při předčítání jmen obětí s událostmi 24. února 2022.

Terezín, budova L 410

Friedl na své rozhodnutí nepotřebovala ani minutu, každičká buňka v jejím těle věděla, co udělá ještě dříve, než to vyslovila nahlas. Friedl se dobrovolně přihlásila do transportu, připadalo jí to tak přirozené jako to, že každé ráno vyjde slunce a večer zase zmizí za obzorem. Nemohla opustit Pavla a stejně tak musela zachránit alespoň část dětí. Ještě ale potřebovala dokončit jednu věc. Ačkoli nepáchala žádný zločin ani trestný čin, srdce jí tlouklo jako splašené a ve spáncích jí zuřivě tepala krev. Psal se totiž rok 1944, ve světě zuřila válka a Hitlerův hněv dopadal na každého bez výjimek. A Friedl navíc byla Židovka, a to se v takovém světě téměř rovnalo tomu nejhoršímu zločinu.

Klečela na staré podlaze půdy, již pokrývala tlustá vrstva prachu, a zhluboka dýchala. Malým podkrovním oknem sem pronikaly slabé sluneční paprsky. Friedl na malý moment zavřela oči a zaposlouchala se do dětských hlasů a smíchu ozývajících se z místnosti pod ní. Ty menší z nich neměly ani tušení, co se děje, ty větší něco tušily, ale většinou tomu nerozuměly. A bylo to tak dobře, Friedl těšilo, že je zdi Terezína chrání před tou krutostí tam venku, tenhle svět nepotřebovaly znát.

Dlaní své ruky se dotkla svého břicha a po tváři se jí skutálela jedna osamocená slza, kterou rychle palcem setřela. Naplakala se už dost, přesto některé rány nikdy nepřestanou palčivě bolet ani za mnoho let.

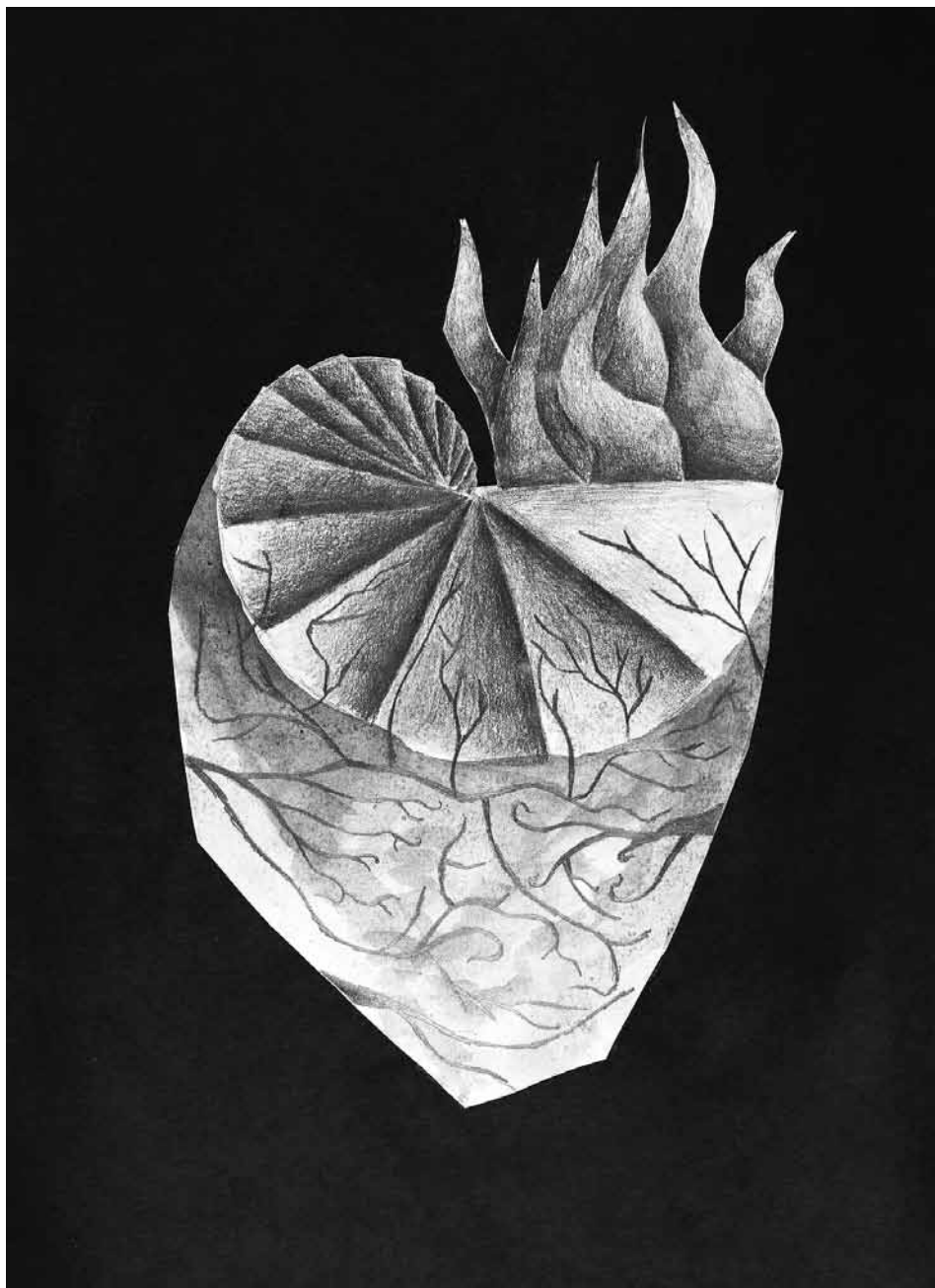
Znovu se nadechla a dala se do práce. Už jí nezbývalo mnoho času. Před ní na zemi ležely dva veliké staré oprýskané kufrы a několik pečlivě srovnaných hromádek dětských obrázků vzniklých při hodinách kreslení. Kdyby je tu jen tak nechala, svědomí by jí nedalo klidný spánek, a tak je všechny s neochvějnou trpělivostí skládala do kufrů.

Kolik nadějných umělců tu potkala, proběhlo jí myslí, když s povzdechem zaklapla i druhý kufr. Roztřesenýma rukama je pak oba popadla a zasunula pod tu nejhůře vypadající skříň na celé půdě. Když se přesvědčila, že nikde nevykukuje ani milimetr, prudce vydechla a opřela se o ni. A pak se rozplakala. Tady na zaprášené půdě si na malý moment mohla dovolit nebytí silná.

„Nebojte, vaše chvíle ještě přijde.“
Zašeptala ten příslib do prázdna a hlasitě vzlykla.

6. října 1944

Jako každý, i ona dostala své pořadové číslo, číslo 167. Trhalo jí srdce, když sledovala jak děti, jejichž tváře vídávala každý den, jedno po druhém ztrácí svá jména, ►

Johana Marie Průšová, 15 let, ZŠ a MŠ Lingua Universal, Litoměřice (2. kategorie, 4. místo)

kteřá ona měla vypálená ve své paměti. Stávala se z nich pouhá čísla s narůstající hodnotou naškrábaná na zažloutlém papíře. Rozčilení cloumalo celým jejím tělem. Ty děti přece nejsou zboží. Z takého zacházení se jí dělalo fyzicky nevolno.

Přesto o několik minut později všichni společně nastoupili do příšerně páchnoucího vlaku. Ještě jednou se naposledy ohlédla. V Terezíně s Pavlem strávili poslední dva roky svých životů, ačkoli se takový život podstatně lišil od jejích snů, celé ty dva roky se cítila opravdu šťastná. Ty děti v sobě skrývaly zvláštní moc a přinášely jí radost i v těch dnech, kdy tím nejtěžším úkolem bylo jít dál.

Kolem vlaku chodili muži ozbrojení od hlavy až po paty. Podle jejich vlastních slov byly méněcenné ženy a bezmocné děti. Přesto na ně potřebovaly zbraně, jako by snad převážely vrahy z celé země.

Pokračovala dál, hlouběji do vagonu a usadila se na dřevěnou podlahu vagonu vedla dvou chlapců. Trvalo ještě několik minut, než nastoupili úplně všichni. A pak už se vlak trhavě dal do pohybu a neúprosně se vzdaloval Terezínu.

Ve vlaku panovala tma. Pár osamocených paprsků podzimního slunce proudilo pouze maličkými zamřížovanými okénky úplně nahoře u stropu vagonů. Mačkali se těsně jeden na druhého a místo záchodu měli k dispozici pouze jeden ubohý kbelík pro všech téměř tisíc šest set osob. Převáželi je jako zvířata.

„Kam nás vezou?“ zeptal se chlapec vedle ní. I skrz tmou viděla v jeho očích naději, kterou vkládal do jejich, zatím nevyřčených, slov.

„Nevím, ale určitě na nějaké hezké místo,“ odpověděla mu Friedl, přestože si to nemyslela. Usmála se na něj a rozčuchala mu tmavé vlásky.

„Tak dobře,“ viditelně si oddechl a opřel si hlavu o její rameno.

Friedl netušila, co je čeká, ale byla si jistá, že to nebude nic dobrého.

Pinkasova synagoga

24. února 2022

„Friedl Dicker Brandeisovou bohužel hned po příjezdu transportu Eo do Osvětlemi zařadili do skupiny, která mířila rovnou do plynu,“ Ester stála před do výšky se tyčící Pinkasovou synagogou a se zaujetím poslouchala jejich průvodkyni.

„Z tohoto transportu přežilo pouze 113 děvčat,“ dodala ještě průvodkyně a Ester stiskla víčka pevně k sobě. Jak něčeho takového mohly být schopné lidské bytosti?

Za malý moment už vstupovala po boku své nejlepší kamarádky do synagogy. Téměř se jí zadrhnul dech, když se jí otevřel výhled na zdi od země až po strop popsané jmény obětí. Synagogou se nesl hlas Vlasty Chramostové, chladný a klidný, předčítající ten stále nekončící seznam jmen. S každým dalším krokem cítila, že její nohy těžknou. Běhal jí mráz po zádech a oči se jí topily v slzách. Nerozuměla tomu, nechápala, jako tohle mohl svět dopustit.

Kromě nahraného hlasu v synagoze panovalo ticho. Nikdo se neodvážil narušit to křehké ticho a promluvit. Ester by ze sebe nedokázala dostat jedinou hlásku, ani kdyby ji mučili. Oněměla hrůzou.

S kamarádkou po boku se společně vydaly po úzkých schodech nahoru do prvního patra. Ester se z malého okna zadívala ven na ulici. Na protějším domě si všimla modro-žluté vlajky vlající ve větru. Věřila, že něco takového se v roce 2022 nemůže stát, ale svět opět šlel a Ester se cítila bezmocná, jako nikdy předtím.

Pokračovala k na první pohled nenápadným vitrínám umístěných po obvodu zdi. Když zjistila, co se v nich nachází, už dál nedokázala udržet slzy. Všechny ty obrázky si pečlivě prohlížela a s každým dalším se bála přečíst ten drobný štítek se jménem autora. Skoro na všech totiž stálo: nevrátil se/ nevrátila se. Srdce jí bušilo do hrudi a dech se jí zkracoval. Musela pryč. Těch emocí se najednou nahromadilo až příliš. Už to tam nemohla vydržet, cítila, že u vitrín už nezvládne strávit ani vteřinu. Sešla schody a rychle zamířila ven před synagogu. Nadechla se tak, jako by celou tu dobu zadržovala dech. Tělo se jí třásl a slzy jí stékaly po mrazem zarudlých tvářích.

Otočila se zpátky k synagoze a dívala se na okna v prvním patře. Ty obrázky zůstaly mnohdy tím jediným, co dnes připomínalo, že jejich autoři někdy chodili po této planetě. A pak jí to došlo. Vyprávěli jim o Friedl jako o nadané výtvarnici a pedagožce. Ona ale byla především někým, kdo dětem dal naději, kdo jim i v těch těžkých dobách dovolil snít o čemkoli jen chtěly, kdo jim do života vnesl barvy a kdo jim dal možnost zapomenout a věřit v lepší zítřky.

Nikdo na ně nezapomene, díky Friedl.

Rudé nebe

Lucie Brázdilová, 14 let, Gymnázium a Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky Zlín (1. kategorie, 3. místo)

Zdůvodnění hodnotící poroty: Vyprávění pohledem malíře skrze expresivitu barev a příběhů. Porota ocenila, že se drží tématu, ale originálním způsobem, například i tím, že je to vyprávěno z pohledu dospělého.

Zima 1937:

„Rudá či modrá?“ rozhodoval jsem se to ráno u bílého plátna s myšlenkou na malování nebe. Nebe v pohádkách bývá azurově modré, ovšem v Ně-

mecku poletovala vzduchem bezvládná těla a plno krve. Všude samá represe, zákazy, masové zatýkání, popravy. Nakonec jsem zvolil rudou, nechtěl jsem předstírat, že je vše v pořádku.

Pak jsem vymačkal na paletu černou, hnědou a šedou a z celkového díla udělal něco abstraktního, něco melancholického a depresivního, co nikdo jiný nepochopí.

V tom na mě zavolala moje žena Anna: „Stefane, jídlo!“ Byl jsem upřímně šťastný, jídla si je třeba v dnešní době vážit. Před jídlem jsme se s manželkou pomodlili. „Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, stvořiteli různých pokrmů...“ odříkali jsme. Pomodlili jsme se také za naši dceru, kterou jsme poslali ze země pryč, aby mohla žít dál. Její fotku máme vystavenou na jídelním stole, aby se alespoň tam na nás mohla každý den usmívat. Všiml jsem si, že Anně ukápla slza. Nic jsem nenamítal, také jsem měl na krajíčku.

Po obědě jsem ulehl do postele a přemýšlel nad tím, jak by vypadal svět bez nacismu. Jak by lidé žili? Jak by se chovali? Chtěl jsem myšlenku přenést na plátno. Vzal jsem do ruky tunu barev a vymáčkal je na paletu. Každým tahem štětce jsem cítil, jaká euforie ve mně narůstá. Představa svobody se mi líbila. Slabé slovo. Miloval jsem ji. Na rozdíl od minulého obrazu působil vesele, klidně, jako by to namaloval úplně někdo jiný. Myslím, že v ten moment jsem konečně pochopil myšlenku kreslení. Lidi kreslí, aby se odreagovali a aby alespoň na chvíli zapomněli, kdo jsou a co se momentálně v jejich životě děje. Na papíře můžou všechno. Jsou pány své bílé plochy. Řekl bych, že to je nejspíš ten důvod, proč kreslím tak rád i já.

K večeru jsem měl divný pocit. Měl jsem předtuchu, že se něco stane. Něco zlého. „Děje se něco?“ zeptala se mě manželka. Asi to ze mě vycítila. „Nic, nemusíš se o mě bát,“ odvětil jsem. „Hezky se vyspi.“ Dal jsem Anně pusu na tvář a zachumlali jsme se do teplé, bílé peřiny.

Pak se to stalo. Do domu vtrhli nacističtí rabiáti. „Ruce vzhůru, vy židovská chátro!“ zakřičeli. Chytli nás pod krkem a odvěkli nás do nákladního auta. Nevím, jestli jsme jeli 10 minut, půl hodiny nebo celý den. S Annou nám to připadalo jako věčnost. Třepali jsme se jako osiky. Pak sebou auto šublo. Zastavili jsme se a otevřely se dveře. Seskočil jsem z korby a pod nohama jsem ucítil vlhkou trávu, byla zima a foukal vítr. Před námi stála obrovská cihlová budova s ještě větším pozemkem, doslova uprostřed ničeho. Všude byly

ostnaté dráty. V ten moment nám bylo jasné, že o našem osudu je už dávno rozhodnuto.

Ocitli jsme se s Annou v přízemí budovy. Zapáchala a podle stěn bylo poznat, že není nejmladší. Odvedli nás do místnosti, kde bylo nejméně padesát postelí. V těch postelích už někdo spal. Byly to ženy, děti, muži, chlupci nebo dokonce i starci. Okolo nás se začalo šeptat. „Ticho!“ zařval nacistický voják, který pevně svíral mou ruku. Lidé okamžitě utichli. Vyfasovali jsme mundúry a boty a dozorce nám poručil: „Najděte si místo a běžte spát,“ a bouchl za sebou dveřmi. S Annou jsme zůstali stát jako solné sloupy. „Strašně se bojím,“ špitla Anna. „Já vím, drahoušku,“ odpověděl jsem. Našli jsme si postel v rožku a usnuli jsme vedle sebe, ruku v ruce.

Probudili jsme se časně ráno se zvukem gongu namačkaní na sebe spolu s Annou a ostatními vězni. Všichni vyskočili z postelí a někam běželi. Nevěděli jsme, jak to tu chodí, a tak jsem vzal iniciativu do vlastních rukou a zeptal se nějakého starce: „Promiňte, kam všichni běží?“ „Do umývárny, pospěšte, ať se stihnete osprchovat!“ odpověděl a v rychlosti dodal: „Tady na stole je pak čaj a po druhém zazvonění gongu se musí všichni shromáždit na nádvoří, kde proběhne sčítání.“ „Děkuji,“ odpověděl jsem, ale než jsem to stihl doříct, byl stařec dávno pryč.

Jen tak tak jsme to stihli na shromáždění. Zesláblému vám trvají běžné úkony mnohem déle. Anna byla opřená o mé rameno. Doslova se jí podlamovala kolena. V tu chvíli přišli v zástupu vojáci v zelených, dobře padnoucích uniformách. Každému jednomu vězňovi se upřeně zadívali do očí a započítávali si ho. Běhal z nich mráz po zádech. „Dnes ženy budou pracovat v kuchyni, muži budou pracovat v lomu,“ ohlásili. „Rozchod!“ zařval nakonec poručík.

Přiřadili mě ke skupině chlapů středního věku. Vypadali velmi sešle a měli ruce a nohy jako párátko, z toho jsem usoudil, že jsou zde dlouho, a lekl jsem se, co se stane později se mnou. Byli natolik zesláblí, že se nezmohli na jediné slovo, nekladl jsem jim to za vinu.

S nacistickým velitelem jsme šli asi kilometr do lomu. Bylo to úmorné, ovšem ještě úmornější byla samotná práce v lomu. Šikana, komandování a chlad. Některým chlapům přestalo bít srdce a svalili se na zem naprostým vyčerpáním. V poledne jsme spolu s ostatními dostali oběd v podobě 10 dkg chleba, který byl během minuty pryč. Zatoužil jsem po dobrém masu z masny u nás doma, po čerstvé buchtě nebo jablku ze zahrádky. Poprvé za svůj život jsem pocítil beznaděj.

Večer jsem se konečně setkal se svou milou. Vyličila mi vše o práci v kuchyni. Od mytí nádobí až po fyzické tresty za špatně odvedenou práci. „Uhodili tě?“ zeptal jsem se. „Naštěstí ne, ovšem některé ženy mají celá záda od biče, je to děsivé,“ odpověděla Anna a já pak usínal s pocitem, že ji nemůžu ochránit.

Vzbudil jsem se uprostřed noci, protože mě něco škrábalo za krkem. Byl to oblázek. Pravděpodobně byl ještě z lomu. Pouštěl barvu. Začal jsem okamžitě kreslit na zeď. Nakreslil jsem havrany, černá křoví, mraky, ze kterých přšelo... Chtěl jsem ze sebe všechnu negativitu dostat. Když jsem skončil, cítil jsem se neskutečně očištěný. Opět jsem si dokázal to, že kreslení je největší a nejsmyslnější terapie.

O 3 měsíce později:

Mám obrovský hlad. Jsem slabý. Cítím, jak umírám. Cítím, jak každá buňka v mém těle minutu po minutě vypovídá službu. Jde to pomalu. Hroutím se.

O 70 let později:

„A zde máme dílo od německého malíře Stefana Webera, ze 40. let 20. století. Stefan byl vězněn v koncentračním táboře, kde následně zemřel. Malba má znázorňovat jeho pohled na 2. světovou válku. Nejzajímavějším prvkem na obraze je rudé nebe, které má vskutku symbolický význam na tehdejší dobu,“ vysvětlovala průvodkyně Alice v galerii a dodala: „Stefan na zadní straně obrazu nechal věnování, na kterém stojí: „Pro budoucí svět a pro všechny lidi, kteří chtějí žít v klidu a míru.“

Nový webový zpravodaj

...a velmi zajímavý – je na stránkách www.JCHRnow.com

Terezínská iniciativa je kolektivním členem světové organizace Děti přeživších holocaust (WFJCSHD). Dost často mi od nich přicházely maily, ale většinou nic, co by naše členy mohlo zajímat. Totiž bohužel většina akcí, sněmů a sešlostí se konala v místech pro nás nedostupných. Kromě jedné výroční konference v r. 2014, která se konala v Berlíně a již jsem se tehdy jako zástupce TI zúčastnila, protože mám v Berlíně přátele, u nichž jsem mohla zdarma bydlet a kteří mě *převážně i stravovali*, což bylo pro TI finančně únosné, jediná další konference poblíž byla ve Varšavě, ale té jsme se neúčastnili. Všechny ostatní se odehrávaly v místech pro nás poněkud z ruky a poněkud finančně nad poměry, v zajímavých světových, obvykle amerických městech, s ubytováním samozřejmě v mnohahvězdičkovém hotelu, se vstupním poplatkem dosahujícím hvězdných výšek. Za to si účastník užívá několikadenní příjemný pobyt, se stravou a volným nealko pitím a kávou, a pokud mu svědomí nedovolí se ulejšvat, tak poslouchá povětšinou nezáživné projevy, v nichž se dozví vše, co už sám ví daleko líp. Do diskuse zasáhnout nemůže, protože přednost mají tři – čtyři známí zástupci několika zemských organizací a diskusi pak utnou. Aspoň to byla má zkušenost z té jedné výroční konference. Protože figuruji jako zástupce TI v této organizaci, dostávám občas maily, ale

Jeffery Giesener

nenacházím tam nic, co by pro nás bylo nějak zajímavé či přínosné. A tak je naše členství v této organizaci v podstatě formalitou.

Ovšem najednou jsem začala dostávat maily – původně jsem myslela, že se WFJCSHD přejmenoval – ale byly od jiného subjektu pod zkratkou JCHR a podepsané Jeffery, které mě zaujaly. A v nich byl link na zoom na různé akce. Jako správný nedůvěřivec jsem chvíli pátrala, jestli to není jeden z tak často rozesílaných nebezpečných virů apod. – ale ne, je to opravdu něco, co stojí za to si přečíst (včetně židovských vtipů), vyslechnout (písně, vyprávění), ochutnat (recepty). Podívala jsem se na internet, kdo je ten Jeffery. Je to Jeffery Giesener, americký židovský

novinář, který napsal řadu článků s náměty, které se nás opravdu týkají (<https://muckrack.com/jeffery-giesener>). A tenhle Jeffery založil skupinu sdílející jeho webové stránky uvedené na začátku. Několikrát jsem se pomocí zasláného linku připojila na zajímavá vyprávění spojená s kulturním vystoupením apod. Přitom JCHR neznamena **JESUS CHRIST**, jak by někoho (třeba mě) mohlo napadnout, ale **Jewish Culture and Holocaust Remembrance**. A na tyto stránky bych ráda pozvala ty, kdo rozumí slušně anglicky. Např. 19. 3. byl vzpomínkový a kulturní program ke dni Jom ha-Šoa. Ale třeba si v menu oněch stránek vyberete i jiné zajímavosti. A třeba o tom řeknete i dalším případným zájemcům.

Tady je ukázka z aktuální nabídky (e-mail 3.3.):

Visit Our New Website at: www.JCHRnow.com **Join, Post, Share...**

**Yom HaShoah 3-Part Series:
Sunday, March 19th
(EU-19:00) „Remembrance
Through Art and Music- Live on
ZOOM – ZOOM Invite <https://us02web.zoom.us/j/81874379534>
In Mama’s Kitchen 2.0 Recipes
Return Holocaust Movie Reviews
Return**

Michaela Vidláková

POZVÁNKA NA TEREZÍNSKOU TRYZNU

Terezínská tryzna se bude konat v neděli 21. května od 10.00 hodin.

Památník Terezín oslovil jako hlavního řečníka Petra Pavla, prezidenta České republiky. Dosud však nebyla účast pana prezidenta z jeho kanceláře potvrzena.

**Za pamětníky promluví Jano Hanák ze Žiliny,
který přednese svou vzpomínku na terezínské věznění.**

**Terezínská iniciativa má novou internetovou stránku na adrese:
www.terezinskainiciativa.cz**

VĚČNÁ
NADĚJE

REQUIEM V HISTORICKÉM PROVEDENÍ TEREZÍNSKÉHO GHETTA Z ROKU 1943 *Po osmdesáti letech*

Michal Stránský, foto Barka Fabiánová

V pražském kostele sv. Šimona a Judy zahájil ve čtvrtek 23. února festival Věčná naděje už svůj šestý ročník. Zahajovacím koncertem bylo Requiem Giuseppe Verdiho v provedení, které proběhlo v terezínském ghettu roku 1943 – se sólisty, sborem a klavírním doprovodem. Vystoupil Český filharmonický sbor Brno pod vedením sbormistra Petra Fialy a se sólisty Janou Sibera (soprán), Janou Sýkorovou (alt), Tomášem Černým (tenor) a Jozefem Bencim (bas). Za klavírního doprovodu Heleny Fialové a za řízení dirigenta Tomáše Braunera.

„Nápad na uskutečnění Verdiho Requiem ve mně zrál od roku 2020, kdy jsem přijal pozici festivalového dramaturga. Ale není provedení kolosálního díla za doprovodu jediného klavíru bláznivou ideou? Není, ubezpečil mě sbormistr Petr Fiala. Díky konotacím jde o velmi silný příběh, který stojí za provedení, za reprízu, za dramaturgickou zmínku do naší pomyslné kroniky. Podnětem bylo i letošní 80. výročí tzv. terezínského provedení, výročí 210 let od narození Giuseppe Verdiho a významné životní jubileum Petra Fialy,“ říká dramaturg festivalu Věčná naděje Petr Nouzovský.

Terezínské provedení Verdiho Requiem byl především nápad Rafaela Schächtera, který začátkem dvacátých let minulého století přišel do Československa z Rumunska, aby v Praze studoval a získal hudební vzdělání. V roce 1937 získal československé občanství, do Terezína přišel v listopadu 1941. V říjnu 1944 byl transportován do Osvětimi. Na přelomu let 1944–1945 v devětatřiceti letech zemřel na pochodu smrti.

Nejen hudební život, ale vůbec umělecký život v Terezíně, svědčí o jedinečné síle lidského ducha. Přestože Schächter neměl k dispozici dostatek profesionálních hudebníků, přestože se zpěváci part učili nazpaměť, protože byla k dispozici pouze jedna partitura, přestože musel mnohočlenný pěvecký sbor několikrát měnit, protože němečtí nacisté terezínských vězňů (členy sboru) transportovali do vyhlazovacích táborů, vychoval a naučil laiky sborovému zpěvu a za doprovodu nenaladěného klavíru, ve studeném a vlhkém skle-

Jana Sibera a Jana Sýkorová

Tomáš Černý

Jozef Benci

Mužský sbor

pě, předvedl šestnáctkrát představení, které snad nikde jinde ve světě nemá obdobu.

Členové Terezínské iniciativy, ale nejen oni, si jistě při zhlédnutí koncertu v pražském kostele sv. Šimona a Judy vzpomněli na představení (koncertní drama) REKVIEM VZDORU – VERDI V TEREZÍNĚ, které se konalo v neděli 21. května 2006 v Terezíně na jedné straně jako součást Terezínské tryzny a na druhé straně v rámci Pražského jara. Verdiho Requiem tehdy předvedli v Městské vojenské jízdárně The Catholic University of America Chorus a Virtuosi Pragenses pod vedením amerického dirigenta Murry Sidlina.

Zážitek z koncertu byl nezapomenutelný, k čemuž přispělo nejen syrové prostředí jízdárny, ale především to, že na konci představení zahoukal z reproduktoru vlak a všichni účinkující odcházeli středem publika za doprovodu tiché melodie Kadiš do sluncem zalitého dne. Samozřejmě to evokovalo odchod do transportu. Publikum netleskalo, ale vstoje vzdalo hold nejen účinkujícím, ale i Rafaelu Schächterovi a všem někdejšími terezínským vězňům. *(Více si přečtete v našem časopise, č. 36 ze září 2006 – pozn. redakce.)*

Ještě jednou zaznělo Rekvielem vzdoru v červnu 2013 v katedrále sv. Víta. A opět to bylo představení pod taktovkou Murry Sidlina. Tentokrát však hrál Symfonický orchestr hl. m. Prahy, zpíval Pražský filharmonický sbor a Kühnův smíšený sbor. Sólisté byli z Čech i z USA. *(Více v našem časopise, č. 64 z července 2013 – pozn. redakce.)*

Jan Horal by 23. února 2023 oslavil 100. narozeniny

Jana Rišková, Marketing Manager, JAN HOTELS, foto Jadran Šetlík

Podnikatel. Válečný veterán. Iniciátor kulturního života. Mecenáš vědy i umění. Filantrop. Tím vším byl Jan Horal, který by se 23. února dožil 100 let. Při vzpomínkové akci v pražském Hotelu Duo, který Jan Horal vybudoval a ze kterého se stal jeden z největších hotelů v České republice, si připomněli jeho památku rodina, přátelé, bývalí kolegové i současní zaměstnanci společnosti.

Jan Horal se narodil 23. února 1923 ve Stráži při Čope. Na své rodiště nikdy nezapomněl, rád se tam vracel, podporoval tamní krajanské spolky i občanské sdružení Společnost přátel Podkarpatské Rusi, kterého byl členem. Na počátku 2. světové války opustil svou rodnou zemi a odešel do Palestiny. Za války působil v britských a československých jednotkách na Blízkém východě a později se jako příslušník Československé samostatné obrněné brigády podílel na osvobození Evropy. Po únorových událostech v r. 1948 emigroval do Švédska, kde se vypracoval z dělníka v továrně až na úspěšného podnikatele. Po sametové revoluci se vrátil zpět do Československa a ve svých 71 letech začal nově podnikat v hotelovém průmyslu.

V Praze otevřel v roce 1994 svůj první hotel – Hotel Duo. V něm založil tzv. Letecký klub věnovaný připomínce čs. pilotů ve službách Britského královského letectva (RAF), za navrácení jejich práv a důstojnosti celý život aktivně bojoval. V Hotelu Duo se pravidelně setkávali čeští i zahraniční váleční veteráni a konaly se zde také sněmy Tereziánské iniciativy.

Jan Horal byl členem Židovské obce v Praze a Rotary klubu Praha – Staré Město. Sponzoroval sochu prezidenta Edvarda Beneše na Loretánském náměstí v Praze a zasloužil se o jeho pomník v Brně. V r. 2006 se stal čestným občanem městské části Praha 18. V Letňanech je po něm pojmenovaná ulice.

Jeho společnost Bohemia Properties expandovala a dnes vlastní a provozuje další čtyři hotely v České republice – Hotel Carol a Hotel Leonardo v Praze, v Českém Krumlově pak slavný Hotel Růže a nedávno zrekonstruovaný Hotel OLDINN.

Jan Horal získal za svůj podnikatelský záměr a hlavně za vytvoření mnoha pracovních míst Cenu města Český Krumlov za rok 2000. Inicioval rovněž setkání podnikatelů a založení Sdružení cestovního ruchu Český Krumlov v r. 2009. Byl dlouholetým sponzorem Nadačního fondu

Festivalu komorní hudby Český Krumlov a členem festivalového výboru. Celkově významně přispěl k rozvoji cestovního ruchu v jihočeském regionu. V roce 2022 byl posmrtně vyznamenán prezidentem Zemanem za zásluhy o Českou republiku.

Ing. Jan Horal, MBE, zemřel 3. listopadu 2011 ve věku 88 let. Za svou houževnatost, všestrannost, bojové nasazení, charitativní činnost i inspirativní přístup k životu získal řadu ocenění:

Řád britského impéria (MBE), Francouzský Řád čestné legie, Britské kampaňové vyznamenání, Africká hvězda (Africa Star), Československý válečný kříž a Československá medaile Za chrabrost před nepřitelem, Záslužný kříž I. stupně a Státní vyznamenání medaile Za zásluhy I. stupně (Za zásluhy o stát v oblasti kultury).

**Tereziánská
iniciativa**

Vydává Tereziánská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, 601 122 818, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz.
Redakční rada: Tamara Pavlíčková, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účet: v CZK: 59433011/0100.
Číslo 114 vyšlo v březnu 2023.

MK ČR E 10779